

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU

**BANKACILIK SEKTÖRÜ
DEĞERLENDİRME RAPORU**

EKONOMİK DEĞERLENDİRMELER DAİRESİ

EKİM 2001

SUNUŐ

Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu'nun bu sayısında 2001 yılı Haziran ayı verileri çerçevesinde yılın ilk yarısında bankacılık sektörü ve özel finans kurumlarındaki gelişmeler ayrıntılı olarak değerlendirilmektedir. "Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporları" her yılın Mart, Haziran ve Eylül ayı verilerine göre üçer aylık dönemler itibarıyla hazırlanacaktır. Sektöre ilişkin yıllık verilerin değerlendirilmesi ise BDDK Yıllık Raporları kapsamında gerçekleştirilecektir. Sektör Değerlendirme Raporu BDDK – Ekonomik Değerlendirmeler Dairesi tarafından hazırlanmış, İzleme ve Mali Sektör Politikaları Daireleri yorum ve değerlendirmeleriyle rapora katkıda bulunmuştur.

İÇİNDEKİLER

1. MAKROEKONOMİK ORTAM	1
2. BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER	4
2.1. Genel Değerlendirme	4
2.2. Aktif Yapısındaki Gelişmeler	6
2.2.1. Nakit ve Bankalara Yapılan Plasmanlar	8
2.2.2. Menkul Değerlere Yapılan Plasmanlar	8
2.2.3. Krediler	9
2.2.4. Takipteki Alacaklar	11
2.2.5. Diğer Aktif Kalemlerindeki Gelişmeler	12
2.3. Pasif Yapısındaki Gelişmeler	12
2.3.1. Mevduat	13
2.3.2. Bankalara Borçlar	14
2.3.3. Özkaynaklar	16
2.4. Bilanço Dışı İşlemler	17
2.5. Gelir-Gider Dengesi ve Karlılık Performansındaki Gelişmeler	19
2.6. Sermaye Yeterliliği ve Finansal Risklerdeki Gelişmeler	22
2.6.1. Sermaye Yeterliliği.....	22
2.6.2. Likidite ve Faiz Riski	23
2.6.3. Kur Riski	26
2.6.4. Kredi Riski	26
3. ÖZEL FİNANS KURUMLARI	29
3.1. Aktif Yapısındaki Gelişmeler	29
3.2. Pasif Yapısındaki Gelişmeler	29
3.3. Bilanço Dışı İşlemler	30
3.4. Karlılık	30

TABLolar

<u>Tablo 1.1. Temel Ekonomik ve Finansal Göstergeler</u>	3
<u>Tablo 2.1. Gruplar İtibariyle Aktif Büyüklüğündeki Gelişmeler (Haziran 2001)</u>	4
<u>Tablo 2.2. Banka Sayısı ve İstihdam</u>	5
<u>Tablo 2.3. Grup Paylarındaki Gelişmeler</u>	5
<u>Tablo 2.4. Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma (Yüzde)</u>	5
<u>Tablo 2.5. Aktif Büyüklüğündeki Gelişmeler</u>	7
<u>Tablo 2.6. Seçilmiş Aktif Büyüklükleri</u>	7
<u>Tablo 2.7. Toplam Aktiflerin TL-YP Kompozisyonu (Yüzde)</u>	8
<u>Tablo 2.8. Nakit ve Bankalara Yapılan Plasmanlar</u>	8
<u>Tablo 2.9. Menkul Değerlere Yapılan Plasmanlar</u>	9
<u>Tablo 2.10. Gruplar İtibariyle Krediler</u>	10
<u>Tablo 2.11. Kredilerin Türlerine Göre Dağılımı</u>	10
<u>Tablo 2.12. Kredilerin Takibe Dönüşme Oranları</u>	11
<u>Tablo 2.13. Bankaların Pasif Yapısı</u>	12
<u>Tablo 2.14. Toplam Pasiflerin TL-YP Kompozisyonu</u>	12
<u>Tablo 2.15. Banka Grupları İtibariyle Mevduatın Gelişimi</u>	13
<u>Tablo 2.16. Mevduatın Türlerine Göre Dağılımı</u>	14
<u>Tablo 2.17. Mevduatın Vadelerine Göre Dağılımı</u>	14
<u>Tablo 2.18. Bankalara Borçlar</u>	15
<u>Tablo 2.19. Özkaynaklar (Trilyon TL)</u>	16
<u>Tablo 2.20. Bilanço Dışı İşlemler (Trilyon TL)</u>	18
<u>Tablo 2.21. Bankacılık Sektörünün Repo İşlemleri</u>	18
<u>Tablo 2.22. Net Dönem Kâr/ Zararı</u>	19
<u>Tablo 2.23. Sektöre İlişkin Seçilmiş Kar /Zarar Kalemleri</u>	20
<u>Tablo 2.24. Sermaye Piyasası İşlemleri ve Kambiyo Karları</u>	22
<u>Tablo 2.25. Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)</u>	22
<u>Tablo 2.26. Bankacılık Sektörünün Likit ve Likit Benzeri Aktiflerinin Gelişimi</u>	23
<u>Tablo 2.27. Gruplar İtibariyle Bankacılık Sekt. Likit ve Likit Benzeri Aktiflerinin Gelişimi</u>	24
<u>Tablo 2.28. Bankacılık Sektörünün Likit Aktiflerinin Pasiflerini Karşılama Oranı (Yüzde)</u>	25
<u>Tablo 2.29. Döviz Pozisyon Açığı (Milyon Dolar)</u>	26
<u>Tablo 2.30. Takipteki Alacaklar, Karşılıklar ve Kredilerin Takibe Dönüşme Oranı</u>	27

<u>Tablo 2.31. Kredilerin Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Yüzde)</u>	28
<u>Tablo 3.1. ÖFK Bilançosundan Seçilmiş Kalemler</u>	29
<u>Tablo 3.2. ÖFK Gelir Gider Dengesinden Seçilmiş Kalemler (Milyar TL)</u>	30

EKLER

Tablo 1a	Aktif Büyüklüğüne Göre Banka Sıralaması (Milyar TL)
Tablo 1b	Aktif Büyüklüğüne Göre Banka Sıralaması (Milyon Dolar)
Tablo 2a	Türk Bankacılık Sistemi
Tablo 2b	Türk Bankacılık Sistemi Aktif Yapısı
Tablo 2c	Türk Bankacılık Sistemi Pasif Yapısı
Tablo 3a	Bankacılık Sektörü Analitik Bilançosu (Milyar TL)
Tablo 3b	Bankacılık Sektörü Analitik Bilançosu (Yüzde Pay ve Değişimler)
Tablo 3c	Bankacılık Sektörü Analitik Bilançosu (Milyon Dolar)
Tablo 3d	Bankacılık Sektörü Kar/Zarar Tablosu
Tablo 4a	TMSF Hariç Bankacılık Sektörü Analitik Bilançosu (Milyar TL)
Tablo 4b	TMSF Hariç Bankacılık Sektörü Analitik Bilançosu (Yüzde Pay ve Değişim)
Tablo 4c	TMSF Hariç Bankacılık Sektörü Analitik Bilançosu (Milyon Dolar)
Tablo 4d	TMSF Hariç Bankacılık Sektörü Kar/Zarar Tablosu
Tablo 5a	Kamu Bankaları Analitik Bilançosu (Milyar TL)
Tablo 5b	Kamu Bankaları Analitik Bilançosu (Yüzde Pay ve Değişim)
Tablo 5c	Kamu Bankaları Analitik Bilançosu (Milyon Dolar)
Tablo 5d	Kamu Bankaları Kar/Zarar Tablosu
Tablo 6a	TMSF Hariç Özel Bankalar Analitik Bilançosu (Milyar TL)
Tablo 6b	TMSF Hariç Özel Bankalar Analitik Bilançosu (Yüzde Pay ve Değişim)
Tablo 6c	TMSF Hariç Özel Bankalar Analitik Bilançosu (Milyon Dolar)
Tablo 6d	TMSF Hariç Özel Bankalar Kar/Zarar Tablosu
Tablo 7a	TMSF Kapsamındaki Bankalar Analitik Bilançosu (Milyar TL)
Tablo 7b	TMSF Kapsamındaki Bankalar Analitik Bilançosu (Yüzde Pay ve Değişim)
Tablo 7c	TMSF Kapsamındaki Bankalar Analitik Bilançosu (Milyon Dolar)
Tablo 7d	TMSF Kapsamındaki Bankalar Kar/Zarar Tablosu
Tablo 8a	Yabancı Bankalar Analitik Bilançosu (Milyar TL)
Tablo 8b	Yabancı Bankalar Analitik Bilançosu (Yüzde Pay ve Değişim)
Tablo 8c	Yabancı Bankalar Analitik Bilançosu (Milyon Dolar)
Tablo 8d	Yabancı Bankalar Kar/Zarar Tablosu
Tablo 9a	Kalkınma ve Yatırım Bankaları Analitik Bilançosu (Milyar TL)
Tablo 9b	Kalkınma ve Yatırım Bankaları Analitik Bilançosu (Yüzde Pay ve Değ.)
Tablo 9c	Kalkınma ve Yatırım Bankaları Analitik Bilançosu (Milyon Dolar)
Tablo 9d	Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kar/Zarar Tablosu

- Tablo 10a Özel Finans Kurumları Analitik Bilançosu (Milyar TL)
- Tablo 10b Özel Finans Kurumları Analitik Bilançosu (Yüzde Pay ve Değişim)
- Tablo 10c Özel Finans Kurumları Analitik Bilançosu (Milyon Dolar)
- Tablo 10d Özel Finans Kurumları Kar/Zarar Tablosu
- Tablo 11 Türlerine Göre Krediler
- Tablo 12 Vadelere ve Kesimlere Göre Krediler
- Tablo 13 Tüketici Kredileri
- Tablo 14 Bilanço Dışı İşlemler
- Tablo 15 Repo ve Ters Repo İşlemleri

BANKACILIK SEKTÖRÜ

DEĞERLENDİRME RAPORU

1. MAKROEKONOMİK ORTAM

2001 yılının ilk yarısında bankacılık sektörünün bilanço yapısını ve karlılığını etkileyen temel makroekonomik gelişmeleri; Şubat 2001’de dalgalı kur sistemine geçişle birlikte Türk Lirasının önemli oranda değer yitirmesi ve izleyen dönemde döviz kurlarında yaşanan istikrarsızlık, enflasyonun yeniden yükselme eğilimine girmesi, yüksek seviyelerde seyreden faiz oranları, ekonomik aktivitede ortaya çıkan keskin düşüş, dış kaynak imkanlarındaki daralma, kamu ve TMSF bankalarının yeniden yapılandırılmasının iç borç dinamiği üzerindeki etkileri, iç borç takası, para politikası uygulamasındaki değişim ve bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programı çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamalar şeklinde sıralamak mümkündür. Bu dönemde, global ekonomideki yavaşlama ve gelişmekte olan ülkelere yönelik güven ortamının zayıflaması da bankacılık sektöründeki gelişmelerde etkili olmuştur.

2000 yılı başından itibaren uygulanmakta olan programa ve kur politikasına olan güvenin kaybolması sonucunda Şubat ayında döviz kuru çapası uygulaması terkedilerek Türk Lirası dalgalanmaya bırakılmıştır. Bu değişikliğin ardından ABD doları Türk Lirası karşısında Şubat ayında yüzde 10, Mart ayında yüzde 31, Nisan ayında ise yüzde 25 oranında değer kazanmıştır. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı’nın açıklanması ve Uluslararası Para Fonu ile Genişletilmiş Stand-By Anlaşması yönünde ilerleme sağlanmasının da etkisiyle Mayıs ayında ABD Doları TL karşısında bir miktar değer yitirmiştir. Ancak, bu eğilim sürekli olamamış ve Haziran ayından itibaren Türk Lirası yabancı paralar karşısında yeniden değer kaybetmeye başlamıştır. Bu dönemin temel özelliği, döviz kurlarındaki dalgalanmaların önemli oranda artmış olması ve buna bağlı olarak kur belirsizliğinin yükselmesidir.

Türk Lirasının önemli ölçüde değer yitirmesinin bir sonucu olarak Mart-Mayıs döneminde fiyat artış hızlarında da bir sıçrama yaşanmış ve bu dönemde aylık TEFE artış hızı ortalama yüzde 10,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. İzleyen dönemde, Türk Lirasının hızlı değer kaybının enflasyona yansımaları görece olarak azalmış ve Haziran ayında TEFE artış hızı yüzde 2,9’a inmiştir. Ancak, mevsimsel etkilerden arındırıldığında aylık fiyat artışı Haziran ayında da yüksek seviyesini korumuştur. Bu gelişmeler 2000 yılı sonuna doğru önemli ölçüde gerilemiş olan enflasyonist beklentilerin yeniden artmasına yol açmıştır.

Şubat ayında yaşanan krizin ardından faiz oranlarında da önemli bir sıçrama yaşanmıştır. Nitekim, Ocak ayında yüzde 65 olan Hazine iç borçlanma faiz oranı, Şubat ayında yüzde 124, Mart ayında ise yüzde 194 seviyesine yükselmiştir. Mayıs ayında yüzde 72 düzeyine kadar gerileyen iç borçlanma faiz oranları Haziran ayında yeniden yüzde 90’lar civarına yükselmiştir.

Yukarıda özetlenen gelişmeler, yurt içi talepte belirgin bir daralma eğiliminin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Nitekim, 2001 yılının ilk yarısında bir önceki yılın aynı dönemine göre toplam yurtiçi talepte yüzde 17,8, GSMH’da ise yüzde 8,5 oranında daralma yaşanmıştır. Yurtiçi talepteki keskin düşüşte dayanıklı tüketim mallarına yönelik harcamalar ile makina ve teçhizat yatırımlarındaki yüksek oranlı düşüşler belirleyici olmuştur. Yılın ilk yarısında kimya, metal eşya, makine teçhizat, büro malzemeleri ve taşıt araçları alt sektörlerindeki üretim düşüşü sanayi sektörü genel ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir.

Yurtiçi talepte gözlenen daralma eğilimi ve Türk Lirasının yabancı paralar karşısında hızlı değer kaybı sonucu 2001 yılı Ocak-Haziran döneminde dış ticaret açığı önemli oranda gerilemiştir. Nitekim, yılın ilk altı aylık döneminde dış ticaret açığı (ödemeler dengesinde yer aldığı

şekilde) geçen yıla göre 7 milyar dolar azalarak 2,8 milyar dolar olmuştur. Dış borç faiz ödemelerinde gözlenen artış ve işçi gelirlerindeki azalma eğilimine karşın, dış ticaret dengesinde yaşanan iyileşmeye bağlı olarak cari işlemler dengesi yılın ilk yarısında 530 milyon dolar fazla vermiştir. Ancak, aynı dönemde sermaye hareketleri dengesinde ise 8,8 milyar dolarlık bir çıkış yaşanmış ve uluslararası rezervler 9,9 milyar dolar azalmıştır. Bu gelişmede, yurtdışı piyasalardan borçlanma imkanlarının önemli ölçüde daralması, yabancı yatırımcıların Türk menkul değerler piyasasından çekilmeleri ve bankaların kısa vadeli dış borç geri ödemeleri etkili olmuştur.

Sıkı maliye politikası uygulamasına 2001 yılında da devam edilmiş ve yılın ilk yarısında konsolide bütçe faiz dışı dengesi hedeflenen çerçevede gelişmiştir. Ancak, görev zararlarının tasfiyesi amacıyla kamu, bilanço yapılarının güçlendirilmesi amacıyla da fon bankalarına verilen özel tertip tahviller nedeniyle iç borç stokunda önemli bir artış ortaya çıkmıştır. Nitekim, Haziran 2001 itibariyle geçen yıl sonuna göre nakit iç borç stokundaki artış yüzde 28 olurken, nakit dışı iç borç stoku 7,5 kat artış göstermiştir. Bu gelişmeler sonucunda, 2000 yılı sonunda 36,4 katrilyon lira olan iç borç stoku Haziran ayı sonunda 90,3 katrilyon liraya çıkmış ve toplam iç borç stokunun GSMH ve mali sistemin büyüklüğüne oranı önemli oranda yükselmiştir.

İç borçlanmanın vadesini uygun maliyetlerle uzatmak ve bankacılık sisteminin döviz riskinin azaltılmasına yardımcı olmak amacıyla, Hazine Müsteşarlığı 15 Haziran 2001 tarihinde, vadesi 2001 ve 2002'de dolan TL cinsinden Devlet İç Borçlanma Senetlerinin, dövize endeksli ve TL cinsinden değişken faizli yeni senetlerle değiştirilmesine yönelik olarak iç borç takas ihalesi düzenlemiştir. Takas ihalesi ile 9,3 katrilyon lira tutarında senet değişime kabul edilmiş ve bunun karşılığında bankalara 6,2 katrilyon lira tutarında dövize endeksli, 3,1 katrilyon lira tutarında ise TL cinsinden değişken faizli tahvil ihraç edilmiştir.

Şubat krizi sonrası para politikası uygulamasında köklü bir değişikliğe gidilerek döviz kurlarının belirlenmesi piyasaya bırakılmış, piyasalarda istikrarı sağlayabilmek amacıyla MB'nın kısa dönemli faiz oranlarını etkin bir şekilde kullanması öngörülmüştür. Döviz kurlarının piyasada arz ve talep koşulları çerçevesinde belirlenmesi esas alınmakla birlikte kurlarda kısa vadeli aşırı dalgalanmalar olduğunda Merkez Bankasının döviz piyasalarına müdahale edebileceği öngörülmüştür. Ayrıca, IMF ve Dünya Bankası'ndan bütçe finansmanı amacıyla sağlanan kredilerin TL'ye dönüştürülebilmesi için düzenli olarak döviz ihaleleri yapılmıştır.

Döviz kurunun çapa özelliğinin ortadan kalkması yanında, enflasyon hedeflemesinin makroekonomik ortamın uygun olmamasına bağlı olarak uygulanamaması nedeniyle Merkez Bankası Parasal Taban (PT) büyüklüğünü izlemeye başlamıştır. Parasal tabanın gösterge olarak izlenmesinin yanısıra Net İç Varlıklar büyüklüğü (NİV) ile Net Uluslararası Rezervlerin de (NUR) performans kriteri olarak izlenmesine devam edilmiştir.

Bu genel çerçeve içinde, Merkez Bankası Mayıs ayının ilk yarısına kadar Kamu ve Fon bankalarına repo yoluyla likidite aktararak bu kurumların piyasalardaki baskısını hafifletmeye çalışmıştır. Merkez Bankası Mayıs ayının ikinci yarısından itibaren bu DİBS'lerin bir kısmını doğrudan satın almış ve böylece Haziran ayı sonu itibariyle portföyündeki senet tutarı (net) geçen yıl sonuna göre yüzde 576 oranında artarak 15,2 katrilyon liraya ulaşmıştır.

Tablo 1.1. Temel Ekonomik ve Finansal Göstergeler

	Ocak-Haziran		2001					
	2000	2001	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran
GSMH Büyümesi (%)	5,7	-8,5			-4,5			-11,8
Yurtiçi Talep(% Değişme)	10,2	-17,8			-10,7			-23,8
Aylık Sanayi Üretim End. (% Değ.)	2,8	-6,2	7,5	-4,8	-7,6	-10,1	-9,6	-10,2
Özel İm. San.Kapas. Kull.Or. (%)	74,2	64,7	68,3	65,5	61,8	63,8	62,3	66,3
TEFE (% Değ.)	18,5	44,5	2,3	2,6	10,1	14,4	6,3	2,9
TÜFE (% Değ.)	17,8	32,3	2,5	1,8	6,1	10,3	5,1	3,1
TL/ABD Doları	585.209	987.354	670.624	738.109	965.969	1.206.954	1.129.785	1.212.681
TL/ABD Doları (% Değişme)	17,0	78,9	-1,0	10,1	30,9	24,9	-6,4	7,3
İhracat (Milyar Dolar)	13,8	15,2	2,2	2,5	2,5	2,6	2,9	2,2
İthalat (Milyar Dolar)	25,5	20,4	4,0	3,5	3,1	3,0	3,5	4,0
Dış Ticaret Açığı (Milyar Dolar)	11,7	5,2	1,8	1,0	0,5	0,4	0,7	1,8
Turizm Gelirleri (Milyon Dolar)	2.568	3.079	224	216	298	554	813	974
Cari İşlemler Dengesi (Milyon \$)	-5.535	530	-677	-94	230	623	310	138
Sermaye Hareketleri Den. (Milyar \$)	7.970	-8.761	2.876	-3.441	-2.174	-797	-2.380	-2.845
TCMB Ularası Rezervleri (Milyar \$)			25,8	22,4	19,4	19,3	20,9	17,5
Konsolide Bütçe Açığı (Trl. TL.)	8.136	8.104	36	59	-4	243	4.475	3.295
Faiz Dışı Bütçe Dengesi (Trl. TL.)	4.894	7.638	1.292	2.306	1.122	1.326	1.084	509
İç Borç Stoku-Toplam (Trilyon TL.)			44.428	45.427	50.851	59.209	84.546	90.332
İç Borç Stoku-Nakit (Trilyon TL.)			30.198	29.950	30.857	32.192	31.810	37.697
İç Borç Stoku-Nakit Dışı (Trl. TL.)			14.231	15.478	19.994	27.017	52.736	52.635
TCMB O/N Faizi (Ort. Basit, %)	40,6	129,4	42,2	437,5	81,9	80,6	71,2	63,0
İç Borç. Faiz Or. (Yıllık Bileşik, %)	36,6	113,7	64,9	124,2	193,7	130,4	82,0	88,4
İMKB Ulusal 100 Endeksi			10.743	8.345	8.023	12.363	11.968	11.204
Emisyon Hacmi (Trilyon TL)			2.865	3.152	3.587	3.732	3.853	4.403
Rezerv Para (Trilyon TL)			4.589	5.902	5.823	5.918	6.978	6.592
Açık Piyasa İşlemleri (Trilyon TL)			-1.705	-4.613	-8.973	-9.555	1.163	210

Kaynak: DİE, Hazine, Maliye Bk. TCMB, İMKB

2001 yılının ilk yarısında bankacılık sektöründe banka sayısı, grup payları ve bilanço yapısına ilişkin büyüklükleri etkileyen temel gelişmelerden bir diğeri “Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Programı” çerçevesinde gerçekleştirilen düzenlemeler olmuştur.

Bu kapsamda, 2001 yılı Ocak-Haziran döneminde Hazine tarafından, kamu bankalarına görev zararı alacaklarının tasfiye edilmesi karşılığında 23 katrilyon lira, TMSF kapsamındaki bankalara sermaye yapılarını güçlendirmek ve bilançolarını iyileştirmek amacıyla 12,4 katrilyon lira tutarında özel tertip tahvil verilmiş; kamu ve fon bankalarının kısa vadeli fon ihtiyaçlarını Merkez Bankası'ndan karşılamak suretiyle piyasaya olan kısa vadeli yükümlülüklerini tasfiye etmeleri sağlanmıştır.

Yılın ilk yarısında kamu ve fon bankalarının operasyonel anlamda yeniden yapılandırılmaları yönünde de önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, Emlak Bankası tüm aktif ve pasifleri ile Ziraat Bankası'na devredilmiş, kamu bankalarında verimsiz şubelerin kapatılması ve personel azaltımına gidilmiştir. Fon bankalarının birleşme ve satış yoluyla çözümlenmesi hedefi doğrultusunda, beş banka Sümerbank, iki banka ise Etibank çatısı altında birleştirilmiş, Bank Ekspres 30 Haziran 2001 tarihinde bir yerli yatırımcı grubuna satılmış ve fon kapsamındaki diğer bankaların satışa hazır hale getirilmesi çalışmaları sürdürülmüştür.

Yeniden yapılandırma programı kapsamında, Bankalar Kanunu'nda sektörde gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak ve sektörü daha rekabetçi bir yapıya kavuşturacak değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bankacılık sisteminin sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amacıyla özel bankalardan sermaye artırımı veya sermaye benzeri kredi temini ve

yeniden yapılanma stratejilerini içeren taahhüt mektupları alınmış ve bu mektuplarda yer alan performans kriterlerine uyum titizlikle takip edilmiştir

2001 yılı Ocak-Haziran döneminde, uluslararası alanda temel gelişme, Dünya ekonomisindeki yavaşlama eğiliminin daha da hızlanarak devam etmesi olmuştur. ABD ekonomisinin girdiği yavaşlama sürecinden yakın zamanda çıkacağına ilişkin beklentilerin zayıflaması, Japonya ekonomisinin içinde bulunduğu duraklama eğiliminin devam etmesi ve Euro Alanının ekonomik performansının beklenin altında gerçekleşmesi 2001 yılına ilişkin büyüme öngörülerinin aşağı çekilmesine yol açmıştır.

Küresel ekonomik yavaşlama tehlikesine karşı para politikası araçlarını öncelikle kullanan gelişmiş ülkeler, ekonomik aktiviteyi canlandırabilmek amacıyla faiz oranlarını düşürmeye başlamışlardır. 2001 yılının ilk yarısında ABD Merkez Bankası 5 kez faiz indirimine giderken, enflasyonist endişeler nedeniyle Avrupa Merkez Bankası (ECB) bir kez faiz indirimine gitmiştir.

ABD, Euro Alanı ve Japonya ekonomilerinin gösterdiği düşük büyüme performansı ve dolayısıyla düşük talep seviyesi özellikle ihracata dayalı ekonomik yapıya sahip gelişmekte olan ekonomileri olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte, gelişmiş ekonomilerin faiz indirimine gitmeleri bir çok gelişmekte olan ekonomide enflasyona karşı uygulanan sıkı para politikasının gevşetilmesine olanak tanımış ve sözkonusu ülkelerin küresel yavaşlama eğiliminden daha az etkilenmelerini sağlamıştır. Ancak, Arjantin, Brezilya ve Türkiye'deki ekonomik sorunlar gelişmekte olan ekonomilere olan duyarlılığı artırmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, 2001 yılında gelişmekte olan ülkelere özel sermaye akışı belirgin bir biçimde azalırken, bu ülkelerin uluslararası piyasalarda ihraç ettiği menkul kıymetlerin spreadleri önemli oranda yükselmiştir.

2. BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER¹

2.1. Genel Değerlendirme

2000 yılı sonunda 104,1 katrilyon lira olan bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 1 oranında artarak 151,9 katrilyon liraya yükselmiştir. Dolar bazında bakıldığında ise, aktif büyüklüğü 2000 yılında 155 milyar dolar iken, 2001 Haziran ayı sonunda 121,3 milyar dolara gerilemiştir. 2001 yılının ilk yarısında aktif büyüklüğü reel olarak kamu bankalarında yüzde 22,7, yabancı bankalarda ise yüzde 21,7 oranında küçülürken; özel bankalarda yüzde 4,3 oranında büyümüştür. Bu dönemde TMSF kapsamında bulunan bankaların aktiflerindeki büyüme, bu bankalara mali bünyelerini güçlendirmek amacıyla Hazine tarafından verilen özel tertip DİBS'ler ve yeni bankaların katılımının da etkisiyle yüzde 87,8 olmuştur.

Tablo 2.1. Gruplar İtibariyle Aktif Büyüklüğündeki Gelişmeler (Haziran 2001)

	2000 Yıl Sonuna		2000	
	Toplam Aktif (Trilyon TL.)	Reel Değişme (TL)(%)	Toplam Aktif (Milyon Dolar)	Yıl Sonuna Göre Değ. (\$) (%)
Kamu	39.916	-22,7	31.862	-40,0
Özel	77.740	4,3	62.054	-19,1
-İlk Beş Banka	50.383	2,7	40.217	-20,4
-Diğer	27.356	7,5	21.837	-16,7
TMSF Bünyesindeki Bankalar	23.617	87,8	18.852	45,6
Yabancı	3.962	-21,7	3.162	-39,3
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6.706	0,0	5.353	-22,5
Genel Toplam	151.940	1,0	121.283	-21,7

Kaynak: BDDK

¹ Bu bölüm bankalarca beyan edilen bilgilere dayanılarak hazırlanmıştır. Bankaların gruplandırılmasında T.C. Merkez Bankası Gözetim Sisteminde uygulanmakta olan banka gruplaması kullanılmıştır.

2000 yıl sonu ile karşılaştırıldığında 2001 yılı Haziran ayı itibariyle, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka sayısı 79'dan 72'ye, toplam şube sayısı da 7.830'dan 7.530'a gerilemiştir. Aynı dönemde, istihdam edilen personel sayısı 171.732'den, 155.299'a düşmüştür. Haziran 2001 itibariyle sektörde faaliyette bulunan bankaların 4'ü kamu, 29'u özel, 5'i Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) idaresi altında, 16'sı yabancı, 18'i ise kalkınma ve yatırım bankası statüsündedir.

Tablo 2.2. Banka Sayısı ve İstihdam

	Banka Sayısı		Şube Sayısı		Personel Sayısı	
	2000 Aralık	2001 Haziran (1)	2000 Aralık	2001 Haziran (1)	2000 Aralık	2001 Haziran (1)
Kamu	4	4	2.833	2.734	70.329	60.265
Özel	29	29	3.777	3.832	71.155	70.391
TMSF Bankaları	11	5	1.076	877	20.044	16.439
Yabancı	17	16	115	43	3.743	1.880
Kalk.Yat. Bankaları	18	18	29	44	6.461	6.324
Toplam	79	72	7.830	7.530	171.732	155.299

Kaynak: BDDK

(1) 15 Haziran 2001 tarihinde birleştirilen Etibank, İnterbank ve Esbank tek banka olarak alınmıştır. 30 Haziran 2001'de satılan Bank Ekspres bu tabloda özel bankalar grubunda gösterilmiştir.

2000 yılında bankacılık sektöründe özel bankaların payı yüzde 49,5, kamu bankalarının payı yüzde 34,3, TMSF idaresindeki bankaların payı yüzde 8,3, yabancı bankaların payı yüzde 3,4 ve kalkınma ve yatırım bankalarının payı yüzde 4,5 olarak gerçekleşmişti. Haziran 2001 itibariyle, özel bankaların payı yüzde 51,1'e, TMSF idaresindeki bankaların payı yüzde 15,5'e yükselirken, kamu bankalarının payı yüzde 26,3'e gerilemiştir.

Tablo 2.3. Grup Paylarındaki Gelişmeler

	Toplam Aktifler İçindeki Pay (%)		Toplam Krediler İçindeki Pay (%)		Toplam Mevduat İçindeki Pay (%)	
	2000 Aralık	2001 Haziran	2000 Aralık	2001 Haziran	2000 Aralık	2001 Haziran
Kamu	34,3	26,3	27,5	20,7	39,8	32,2
Özel	49,5	51,1	58,1	64,8	45,9	53,1
-İlk Beş Banka	32,6	33,1	41,5	48,9	30,7	35,0
-Diğer	16,9	18,0	16,6	15,9	15,2	18,1
TMSF Bankaları	8,3	15,5	6,7	4,5	13,4	13,5
Yabancı	3,4	2,6	1,3	2,1	0,9	1,2
Mevduat Bankaları Top.	95,5	95,6	93,6	92,1	100,0	100,0
Kalkınma ve Yat. Bankaları	4,5	4,4	6,4	7,9	-	-
Sektör Toplamı	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak:BDDK

Bankacılık sektörü yoğunlaşma açısından incelendiğinde; aktif toplamı bakımından en büyük beş bankanın toplam sektör içindeki payı, Haziran 2000'de yüzde 47, 2000 yılı sonunda ise yüzde 48 iken, Haziran 2001'de yüzde 42'ye gerilemiştir. En büyük on bankanın sektörün toplam aktifleri içindeki payı ise, aynı dönemlerde, sırasıyla yüzde 65, yüzde 69 ve yüzde 64 olmuştur. Kamu bankalarının iki tanesinin sektörde aktif büyüklüğü açısından ilk beş banka arasında olduğu gözönüne alınırsa, bu bankaların yeniden yapılandırılması çerçevesinde gerek mevduat gerek kredi hacimlerinde gerçekleşen daralmalar sonucu, sektördeki ilk beş bankanın kredi ve mevduat içindeki payı da gerilemiştir.

Tablo 2.4. Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma (Yüzde)

	Toplam Aktifler		Toplam Mevduat		Toplam Krediler	
	2000 Haziran	2001 Aralık	2000 Haziran	2001 Aralık	2000 Haziran	2001 Aralık
İlk beş banka(*)	47	48	42	49	51	47
İlk on banka(*)	65	69	64	67	72	69

Kaynak: BDDK

(*)Toplam aktifleri göre

Ulusal ve uluslararası ekonomik ve finansal gelişmeler, 2001 yılının ilk yarısında bankacılık sektörünün kaynak ve kullanım yapısının 2000 yılına göre belirgin bir biçimde değişmesine ve karlılık performansının bozulmasına yol açmıştır.

Ocak-Haziran döneminde ekonomik aktivitedeki daralma, bankacılık sektörüne yeni mevduat akışının sınırlı kalmasına ve mevcut tasarrufların bir kısmının çözülmesine yol açarken; belirsizlik ve güven sorunu, mevduatların vadesinin daha da kısalmasına ve Türk Lirası yerine döviz cinsinden tutulmasına yol açmıştır. Nitekim, Aralık 2000'de yüzde 52,4 olan TL mevduatın toplam mevduat içindeki payı, Haziran 2001'de yüzde 43,8'e gerilemiştir. Aynı dönemde munzam karşılığa tabii mevduatın ortalama vadesi 95 günden 85 güne gerilemiştir.

Ekonomik görünümdeki bozulmanın yanı sıra, global ekonomideki yavaşlama ve gelişmekte olan ekonomilerde yaşanan sorunlar bankaların diğer önemli bir kaynağı olan yurtdışı piyasalardan sağlanan fonların miktar ve maliyetini olumsuz yönde etkilemiştir. Nitekim, yılın ilk yarısında Türk bankacılık sektörünün yurt dışı bankalardan sağladığı fonlar dolar bazında yüzde 26 oranında gerilemiştir.

Yurtiçi ve uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler bankaların aktif yapısında da önemli değişimlere yol açmıştır. Belirsizlik ortamı bankaların kısa vadeli plasmanlarda yoğunlaşmalarına neden olmuş, bankacılık kesiminin aktifleri içerisinde likit aktiflerin payı artış göstermiştir. Likit aktifler içerisinde özellikle bankalararası para piyasalarında yapılan işlemlerin payı artmıştır. Diğer yandan reel ekonomideki küçülme ve şirket bilançolarında yaşanan sorunlar bankaların faaliyet hacminde önemli bir daralmaya yol açmış, Ocak-Haziran döneminde bankaların kredi hacmi reel olarak yüzde 14,9 oranında azalmıştır. Ekonomide yaşanan problemler bankaların sorunlu kredilerinin de artmasına yol açmış ve 2000 yılı sonunda yüzde 11 olan tasfiye olacak alacakların toplam krediler içindeki payı 2001 Haziran ayında yüzde 13,8'e yükselmiştir.

Kamu ve Fon bankalarına görev zararları ve sermaye ihtiyacına karşılık verilen DİBS'ler nedeniyle, menkul değerler cüzdanının bankacılık sektörünün toplam aktifleri içindeki payı 2000 yıl sonunda yüzde 11,5'den 2001 Haziran ayında yüzde 21,4'e çıkmıştır.

Türk Lirasının önemli oranda değer yitirmesi nedeniyle oluşan kambiyo zararları ve faiz oranlarındaki hızlı yükselmeye bağlı olarak ortaya çıkan fonlama ve sermaye piyasası işlem zararları, 2001 yılının ilk yarısında bankacılık sektörünün karlılık performansının belirgin biçimde kötüleşmesine yol açmıştır. Bankacılık sektörü TMSF bankaları hariç tutulduğunda 2000 yılının Haziran ayında 1,9 milyar dolar kar elde etmiş iken, 2001 yılının Haziran ayında 353 milyon dolar zarar etmiştir. TMSF bankaları dahil edildiğinde 2001 yılı Haziran ayı itibariyle sektörün zarar tutarı 3,9 milyar dolar olmuştur.

2.2. Aktif Yapısındaki Gelişmeler

Türk Bankacılık Sektöründe 2000 yıl sonunda 104,1 katrilyon lira olan aktif büyüklüğü, 2001 yılı Haziran ayı itibariyle nominal olarak yüzde 46,0, reel olarak ise yüzde 1 oranında artarak 151,9 katrilyon liraya yükselmiştir. Dolar bazında bakıldığında, sektörün aktif büyüklüğü 2001 yılı Haziran ayında geçen yıl sonuna göre yüzde 22 oranında küçülerek 121,3 milyar dolar seviyesine gerilemiştir.

2001 yılı Haziran ayı itibariyle kamu bankalarının aktif toplamı geçen yıl sonuna göre reel bazda yüzde 22,7 oranında küçülerek 39,9 katrilyon lira olmuştur. Kamu bankalarının aktif büyüklüğündeki daralmada, mevcut ekonomik konjonktürün etkisiyle bankacılık faaliyetlerinin gerilemesine ilave olarak, özel görev zararlarının tasfiyesi amacıyla Hazine tarafından verilen kağıtların Merkez Bankasına kesin satışı yapılarak kısa vadeli borçların ödenmesi ve böylece bilançonun küçültülmesi etkili olmuştur.

2001 yılının ilk yarısında kamu bankalarından sonra en fazla küçülme reel olarak yüzde 21,7 ile yabancı bankalar grubunda gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, aktif büyüklüğü reel olarak özel bankalarda yüzde 4,3, TMSF kapsamındaki bankalar da ise yüzde 87,8 oranında artmıştır. TMSF bankalarının aktif büyüklüğündeki bu gelişmede sözkonusu bankaların mali bünyelerinin iyileştirilmesi amacıyla verilen kamu kağıtlarındaki artış etkili olmuştur.

Tablo 2.5. Aktif Büyüklüğündeki Gelişmeler

(Trilyon TL)	2000		2001		Reel Değişim (%)
	Aralık	% Pay	Haziran	% Pay	
Kamu Bankaları	35.707	34,3	39.916	26,3	-22,7
Özel Bankalar	51.550	49,5	77.740	51,2	4,3
TMSF Bankaları	8.698	8,3	23.617	15,5	87,8
Yabancı Bankalar	3.498	3,4	3.962	2,6	-21,7
Kalkınma ve Yatırım B.	4.640	4,5	6.706	4,4	0,0
Sektör Toplamı (TMSF hariç)	95.395	91,7	128.323	84,5	-6,9
Sektör Toplamı (TMSF dahil)	104.093	100,0	151.940	100,0	1,0

Kaynak: BDDK

2001 yılı Ocak-Haziran döneminde sektörün aktif yapısında, menkul değerler ve bankalara plasmanlar lehine önemli bir değişim gözlenmiştir. Nitekim, toplam aktifler içinde, menkul değerler cüzdanı ve bağlı menkul değerler toplamının payı bir önceki yıl sonuna göre 15 puan artarak yüzde 32,6 olurken, kredilerin payı 5 puan azalarak yüzde 25,8'e inmiştir.

Tablo 2.6. Seçilmiş Aktif Büyüklükleri

	Aralık 2000		Haziran 2001		Reel Değ.(%)
	Trilyon TL	% Pay	Trilyon TL	% Pay	
Bankalardan Alacaklar (*)	18.853	18,1	29.898	19,7	9,7
Krediler	31.844	30,6	39.184	25,8	-14,9
Menkul Değ. Cüzd.+Bağlı Menk. Değ.	18.463	17,7	49.464	32,6	85,4
-Menkul Değerler	11.995	11,5	32.533	21,4	87,6
-Bağlı Menkul Değ.	6.468	6,2	16.931	11,1	81,1
Diğer	34.933	33,6	33.395	21,9	-33,8
Toplam Aktifler	104.093	100,0	151.940	100,0	1,0

(*) TCMB, Interbank, Bankalardan Alacaklar, Menkul Değerler Cüzdanı, Krediler

Kaynak: BDDK

Bu dönemde menkul değerler cüzdanındaki artış temel olarak kamu bankalarına verilen özel tertip tahvillerden kaynaklanmıştır. Bağlı menkul değerler kalemindeki yüksek oranlı büyümede ise, değerlendirme esaslarının 2001 yılında yeniden düzenlenmesi ve takas işlemi sonucu özel bankalara, bilanço yapılarını güçlendirmek amacıyla da TMSF bünyesindeki bankalara verilen uzun vadeli kağıtlar etkili olmuştur.

2000 yılı Haziran ayı itibariyle TL cinsinden aktiflerin payı hem geçen yıl sonuna göre hem de önceki yılın Haziran ayına göre gerileme göstermiştir. Nitekim, geçen yıl sonu itibariyle yüzde 65 olan TL cinsinden aktiflerin toplam aktifler içindeki payı 2001 yılı Haziran ayı itibariyle yüzde 57'ye gerilemiştir. Gruplar itibariyle bakıldığında; TMSF bankaları hariç, tüm banka gruplarında TL cinsinden aktifler azalırken, en belirgin düşüş yabancı bankalarda gözlenmiştir. Nitekim, 2001 yılının ilk yarısında yabancı bankaların TL cinsinden aktifleri reel olarak yüzde 51,2 oranında gerilemiştir. Buna karşın, TMSF bankalarının TL cinsinden aktiflerindeki reel artış yüzde 95,4 oranında gerçekleşmiştir. Bu artışta, Fon bankalarına verilen ve TL hesaplarda izlenen dövize endeksli kağıtlar etkili olmuştur.

Tablo 2.7. Toplam Aktiflerin TL-YP Kompozisyonu (Yüzde)

	Aralık 2000		Haziran 2001		Reel Değişim (%)	
	TP	YP	TP	YP	TP	YP
Kamu Bankaları	81	19	73	27	-30,8	13,3
Özel Bankalar	55	45	47	53	-9,5	20,8
TMSF Bankaları	65	35	68	32	95,4	73,7
Yabancı Bankalar	63	37	39	61	-51,2	27,8
Kalkınma ve Yatırım B.	51	49	44	56	-12,7	13,2
Sektör Toplamı (TMSF hariç)	65	35	55	45	-21,2	19,1
Sektör Toplamı (TMSF dahil)	65	35	57	43	-11,4	23,6

Kaynak: BDDK

2.2.1. Nakit ve Bankalara Yapılan Plasmanlar

2001 yılının ilk yarısında bankalardan alacaklar kalemi reel olarak yüzde 6,7 oranında azalmıştır. 2000 yıl sonu itibariyle bankalardan alacaklar kaleminin yüzde 53'ü yurtiçi bankalara ait iken, bu oran 2001 yılı Haziran ayında yüzde 33'e gerilemiştir. Diğer yandan, yurtdışı bankalara yapılan plasmanların toplam bankalardan alacaklar içindeki payı 2000 yıl sonunda yüzde 45'den, 2001 yılı Haziran ayında yüzde 63'e çıkmıştır.

Tablo 2.8. Nakit ve Bankalara Yapılan Plasmanlar

(Trilyon TL)	2000	2000	2001	Reel Yüzde Değişim (Haziran 2001-Aralık 2000)
	Haziran	Aralık	Haziran	
Nakit Değerler	915	1.037	1.350	-10,0
Merkez Bankasından Alacaklar	1.204	1.263	1.804	-1,2
Bankalararası Para Piy. Alacaklar	1.196	1.750	6.730	166,1
Bankalardan Alacaklar	13.832	15.840	21.362	-6,7
Toplam	17.147	19.890	31.246	8,7
Toplam Aktifler İçindeki Pay (%)	19,7	19,1	20,6	

Kaynak: BDDK

Bankalararası Para Piyasası İşlemlerinden Alacaklar kalemi 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 166,1 artarak 6,7 katrilyon liraya yükselmiştir. Buna paralel olarak, bu kalemin aktif toplamı içindeki payı yüzde 1,7'den yüzde 4,4'e yükselmiştir. Bankalararası Para Piyasası İşlemlerinden Alacaklar kaleminde 2001 yılı itibariyle grup bazında özel bankalar grubu en fazla artışı göstererek reel bazda yüzde 304,3 oranında artmıştır. 2001 yılının ilk yarısında bankaların likit kalma tercihleri bankalararası para piyasasındaki işlemlerin artmasında etkili olmuştur.

2.2.2. Menkul Değerlere Yapılan Plasmanlar

Bankacılık sektörünün 2000 yıl sonunda 12 katrilyon lira olan menkul değerler cüzdanı reel olarak yüzde 87,6 oranında artarak 2001 yılı Haziran ayında 32,5 katrilyon liraya ulaşmıştır. Buna paralel olarak, aynı dönemde menkul değerler cüzdanının toplam aktifler içindeki payı yüzde 11,5 den yüzde 21,4'e yükselmiştir.

Menkul değerler cüzdanının toplam aktifler içindeki payı gruplar itibariyle incelendiğinde; özel ve yabancı bankalar grubunda önemli ölçüde düşüş söz konusu iken, kamu ve TMSF bankalarında belirgin artışlar görülmüştür. Nitekim, kamu ve TMSF bankaların menkul değerler cüzdanı yılın ilk yarısında sırasıyla reel olarak yüzde 437,3 ve yüzde 99,9 oranlarında artarken, özel ve yabancı bankalar grubundaki gerileme yüzde 44,4 ve yüzde 64,4 oranlarında olmuştur. Kamu bankalarının menkul değerler cüzdanındaki artış, bu bankalara görev zararı alacaklarının tasfiyesi amacıyla verilen DİBS'lerden, TMSF bankalarındaki artış da bu bankaların mali yapılarını güçlendirmek amacıyla Hazine tarafından ihraç edilen DİBS'lerden kaynaklanmıştır. Diğer yandan, özel bankaların toplam aktifleri içinde menkul değerler cüzdanının payının gerilemesinde,

bu bankaların likit kalma tercihleri ve takas işlemi sonrası almış oldukları DİBS'lerin bağlı menkul değerler kaleminde yer alması etkili olmuştur.

Tablo 2.9. Menkul Değerlere Yapılan Plasmanlar

(Trilyon TL)				2001 Haz/2000 Ara.
	Haziran 2000	Aralık 2000	Haziran 2001	Reel Değişim (%)
I. Menkul Değerler Cüzdanı	11.979	11.995	32.533	87,7
-Devlet Tahvilleri	8.553	8.838	27.796	117,7
-Hazine Bonoları	430	604	1.932	121,4
-Hisse Senetleri	1.040	670	453	-53,2
-Altın	461	12	8	-53,9
-Diğer	1.495	1.871	2.342	-13,4
II. Bağlı Menkul Değerler	3.384	6.468	16.931	81,2
-TCMB'ye Teminat Olarak Verilen DİBSler	861	2.141	6.911	123,4
Toplam (I+II)	15.363	18.463	49.464	85,4
Bilgi için:				
Repodaki Menkul Değerler (net)	12.608	13.276	11.142	-41,9
Genel Toplam (repo dahil)	27.971	31.739	60.606	32,1

Kaynak: BDDK

Bu gelişmeler sonucunda, 2001 yılı Haziran ayında 2000 yıl sonu ile karşılaştırıldığında menkul değerler cüzdanının toplam aktifler içindeki payı, özel bankalar grubunda yüzde 10,1'den yüzde 5,4'e, yabancı bankalar grubunda ise yüzde 19,8'den yüzde 9'a gerilerken, kamu bankaları grubunda yüzde 6,2'den yüzde 42,8'e yükselmiştir.

Yılın ilk yarısında bağlı menkul değerler kaleminde de belirgin bir artış gözlenmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, menkul değerler ile bağlı menkul değerler kaleminin toplamının toplam aktiflere oranı 2000 yılı sonunda yüzde 17,7 iken, 2001 yılı Haziran ayında yüzde 32,6'ya yükselmiştir.

Menkul kıymetler cüzdanı ve bağlı menkul kıymetlere, repoya (net) konu menkul kıymetler de dahil edildiğinde, bankacılık sektörünün menkul değerlere yapmış olduğu plasmanlar toplamı 2000 yılında 31,7 katrilyon lira iken, 2001 yılında 60,6 katrilyon liraya yükselmiştir. Bu tutar, 2000 yılında toplam aktiflerin (repo dahil) yüzde 27'sini, 2001 Haziran ayında ise yüzde 37'sini oluşturmaktadır.

2.2.3. Krediler²

2001 yılında reel faiz oranlarının önemli ölçüde artması, ekonomik aktivitenin genel olarak daralması ve şirketler kesiminin bilanço yapısındaki bozulma bankaların kredi plasmanlarının gerilemesine yol açmıştır. Nitekim, Haziran ayı itibariyle bankacılık kesiminin kredi hacmi bir önceki yıl sonuna göre reel olarak yüzde 14,9 oranında azalmıştır. Buna paralel olarak, nakdi kredilerin aktif içindeki payı 2000 yıl sonunda yüzde 30,6 iken, 2001 yılı Haziran ayında yüzde 25,8'e gerilemiştir. Benzer biçimde, 2000 yıl sonunda yüzde 50,6 olan mevduat bankalarının kredi/mevduat oranı, 2001 yılı Haziran ayı sonunda yüzde 41,3'e düşmüştür. Kredi portföyünün daralmasında bu dönemde kamu ve fon bankalarında takibe düşen alacakların önemli oranda yükselmesi de etkili olmuştur. Nitekim, brüt olarak değerlendirildiğinde yılın ilk yarısında kredi hacmindeki daralma yüzde 11,8 olmaktadır.

² Kredi portföyü ve takipteki alacaklara ilişkin değerlendirmelerin bir bölümü raporun "Kredi Riski" kısmında kapsanmaktadır.

Tablo 2.10. Gruplar İtibariyle Krediler

(Trilyon TL)	2000	Yüzde	2001	Yüzde	Reel
	Aralık	Pay	Haziran	Pay	Değişim (%)
Kamu Bankaları	8.757	27,5	8.137	20,7	-35,7
Özel Bankalar	18.491	58,1	25.391	64,8	-5,0
TMSF Bankaları	2.138	6,7	1.770	4,5	-42,7
Yabancı Bankalar	430	1,4	839	2,13	35,0
Kalkınma ve Yatırım B.	2.028	6,4	3.047	7,8	3,9
Sektör Toplamı	31.845	100,0	39.184	100,0	-14,9

Kaynak: BDDK

Gruplar itibariyle, yılın ilk yarısında kamu ve fon bankalarının kredi portföyü reel olarak önemli oranda gerilerken, özel bankalar grubunun kredi portföyündeki azalma daha sınırlı kalmış, yabancı bankaların kredi hacmi ise reel olarak artmıştır. Kamu bankalarının kullandığı krediler içinde ihtisas kredilerinin payı 2000 yılındaki düşüş eğilimini sürdürmeye devam ederek yüzde 32'den yüzde 18,8'e gerilemiştir. Bu gelişmede, yeniden yapılandırılma programı çerçevesinde kamu bankalarının kullandırabileceği ihtisas kredilerinin sınırlandırılması ve bu kredilere uygulanacak faiz oranlarının DİBS yıllık ortalama bileşik faizlerine endekslenmesi etkili olmuştur.

Tablo 2.11. Kredilerin Türlerine Göre Dağılımı

(Trilyon TL)	2000	Yüzde	2001	Yüzde	Reel
	Aralık	Pay	Haziran	Pay	Değişim (%)
İskonto ve İştirah Senetleri	137	0,4	168	0,4	-14,0
İhracat Kredileri	6.049	18,9	8.443	21,5	-1,5
İthalat Kredileri	9	0,1	19	0,0	42,3
İhracat Garantili Yatırım Kredileri	692	2,2	1.160	3,0	16,0
Diğer Yatırım Kredileri	1.078	3,4	1.961	5,0	25,9
İşletme Kredileri	1.009	3,1	1.566	4,0	9,7
İhtisas Kredileri	2.829	8,9	2.084	5,3	-49,0
Fon Kaynaklı Krediler	2.941	9,2	3.280	8,4	-22,8
Tüketici Kredileri	4.633	14,5	3.200	8,2	-52,2
Kredi Kartları	2.168	6,8	2.333	6,0	-25,6
Müşteri Adına Menkul Değ. Alım. K.	7	0,0	8	0,0	-16,0
Altın Kredileri	56	0,2	100	0,3	22,5
Diğer Krediler	10.421	32,3	14.856	37,9	-0,9
Sektör Toplamı	31.845	100,0	39.184	100,0	-14,9

Kaynak: BDDK

2000 yılında ihracatta yaşanan yavaşlamaya bağlı olarak yüzde 18,9'a gerileyen ihracat kredilerinin toplam krediler içindeki payı, 2001 yılı Haziran ayında yüzde 21,5'e çıkmıştır. Aynı dönemde ihtisas kredileri ile tüketici kredilerinin payında ise belirgin bir düşüş kaydedilmiştir. İhracat kredilerinin payında gözlenen artış hem bu tür kredilerdeki daralmanın daha sınırlı kalmasından hem de Türk Lirasının değer kaybına bağlı olarak genelde yabancı para cinsinden kullanılan bu kredilerin TL karşılığının yükselmesinden kaynaklanmıştır. İhtisas kredilerindeki azalma ise kamu bankaları tarafından kullanılan kredi arzının sınırlandırılmasından kaynaklanmaktadır.

2001 yılı Haziran ayında 2000 yılı Aralık ayına göre tüketici kredileri reel olarak yüzde 52,2 oranında gerilemiştir. Aynı dönemde kredi kartları bakiyesinde de reel olarak yüzde 25,6 oranında bir azalış gözlenmiştir.

Merkez Bankası bünyesinde faaliyet gösteren Risk Santralizasyon Merkezi verilerine göre, Haziran 2001'de, tekstil ve tekstil ürünleri (yüzde 14,3), toptan-perakende ticaret (yüzde 10,6) ve gıda sektörü (yüzde 8,6) toplam kredilerden en fazla payı alan ilk üç sektör olmuştur.

Kredilerin vade yapısı incelendiğinde; 2000 yılında orta ve uzun vadeli kredilerin toplam krediler içindeki payı yüzde 32,3 iken, 2001 yılı Haziran ayında bu oran yüzde 34 olarak gerçekleşmiştir.

2.2.4. Takipteki Alacaklar

2000 yıl sonunda 4 katrilyon lira olan brüt takipteki alacaklar, 2001 yılı Haziran ayı itibariyle 6,3 katrilyon liraya yükselmiş, buna paralel olarak, aktif büyüklüğü içindeki payı söz konusu dönemde yüzde 3,8'den yüzde 4,1'e ulaşmıştır.

2001 yılı Haziran ayında sektörün takipteki alacaklarının (brüt) yüzde 44,6' sını TMSF bünyesindeki bankalar, yüzde 32,8'i kamu bankaları, yüzde 20,1'i özel bankalar, yüzde 1,8'i kalkınma ve yatırım bankaları ve yüzde 0,8'i yabancı bankaların takipteki alacaklarından oluşmaktadır.

Takipteki alacaklar için ayrılan toplam karşılıklar 2000 yıl sonunda 2,5 katrilyon liradan 2001 yılı Haziran ayında 4,4 katrilyon liraya yükselmiş ve karşılıkların takipteki alacaklara oranı bir önceki yıl sonuna göre 8 puan artarak yüzde 71 olmuştur. Böylece, Haziran ayı itibariyle, bankacılık sektörünün net takipteki alacakları geçen yıl sonuna göre reel olarak yüzde 13,8 oranında azalmıştır. Haziran 2001 itibariyle özel bankaların takipteki alacaklar için ayırmış oldukları karşılıklar 855 trilyondan 594 trilyona azalırken, TMSF bankalarının takipteki alacaklar karşılıkları 1,3 katrilyon liradan 2,4 katrilyon liraya çıkmıştır. Bu artışta, TMSF tarafından devralınan bankaların bilançolarının düzeltilmesi sonucu problemlili kredilerin takip hesaplarına aktarılması gerekli karşılıkların ayrılması etkili olmuştur.

Bu gelişmeler sonucunda, kredilerin takibe dönüşüm oranı (brüt takipteki alacaklar/[krediler+brüt takipteki alacaklar]) 2000 yılında yüzde 11 iken, 2001 yılı Haziran ayında yüzde 13,8'e çıkmıştır. Gerek 2000 yılında gerekse de 2001 yılında TMSF bünyesine katılan banka sayısındaki artış, bu bankaların takipteki alacak oranlarının yüksek olmasının etkisiyle kredilerin takibe dönüşüm oranlarını artırmıştır. 2001 yılı Haziran ayı itibariyle TMSF bankalarının açmış oldukları kredilerin takibe dönüşüm oranı yüzde 61,3 ile grup bazındaki en yüksek oranı temsil etmektedir. TMSF Bankalarından sonra yüzde 20,2 ile kamu bankaları ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 2.12. Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranları

Yüzde	2000	2000	2001
	Haziran	Aralık	Haziran
Kamu Bankaları	10,4	11,6	20,2
Özel Bankalar	3,1	6,0	4,7
TMSF İdaresindeki Bankalar	65,5	41,8	61,3
Yabancı Bankalar	2,6	2,6	4,8
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3,7	2,5	3,7
Sektör	9,5	11,0	13,8

Kaynak: BDDK

Risk Santralizasyonu Merkezi verilerine göre, Haziran 2001 itibariyle toplam tasfiye olunacak kredilerin yüzde 20,9'unu tekstil sektörü, yüzde 15,7'sini inşaat sektörü, yüzde 10,9'unu gıda sektörü, yüzde 9'unu ise ticaret sektörü oluşturmaktadır.

2.2.5. Diğer Aktif Kalemlerindeki Gelişmeler

2001 yılı Haziran ayında faiz gelir tahakkuk ve reeskontları 13,2 katrilyon lira olmuş ve aktifler içindeki payı yüzde 4'den yüzde 8,7'ye yükselmiştir.

Aktif hesaplar içinde yer alan "Diğer Aktifler" kalemi toplam aktiflerin, 2000 yılında yüzde 16,3'ü oranında paya sahipken 2001 yılında bu pay yüzde 1,6'ya gerilemiştir. Diğer aktifler kaleminin yaklaşık yüzde 93'ü kamu bankaları grubuna aittir. Kamu bankalarının diğer aktifleri 2000 yıl sonunda 15,8 katrilyon lira iken, yüzde 94 oranında gerileyerek, 2001 yılı Haziran ayında 932 trilyon lira olmuştur. Yüzde 96'sı özel görev zararlarından oluşan bu hesaptaki azalış Hazinesinin özel tertip tahvil ihracı yoluyla kamu bankalarının bu tür alacaklarını tasfiye etmesinden kaynaklanmaktadır.

2.3. Pasif Yapısındaki Gelişmeler

Temel kalemler itibarıyla sektörün pasif yapısı incelendiğinde, 2000 yılı sonunda 58,9 katrilyon lira ile toplam pasifler içerisinde yüzde 56,6'lık paya sahip olan sektörün toplam mevduatları, 2001 yılının ilk yarısında yüzde 57,7'lik pay ile 87,6 katrilyon liraya ulaşmıştır. Bankalara borçlar kalemi ise altı aylık dönemde reel olarak yüzde 19,9 oranında azalarak 27,7 katrilyon lira olmuştur. 2000 yılı sonunda pasif toplamı içinde yüzde 6,9'luk bir paya sahip olan özkaynak kalemi reel olarak yüzde 57,5 oranında artarak 16,4 katrilyon liraya yükselmiştir. Özkaynaklardaki bu artışta TMSF bünyesindeki bankalar ile kamu bankalarına mali durumlarını güçlendirmek amacıyla Hazine tarafından verilen destek önemli rol oynamıştır.

Tablo 2.13. Bankaların Pasif Yapısı

(Trilyon TL)	Yüzde		Yüzde		Reel
	Aralık 2000	Pay	Haziran 2001	Pay Değişim(%)	
Mevduat	58.900	56,6	87.553	57,6	2,8
- TP	30.837	29,6	38.364	25,2	-13,9
- YP	28.062	27,0	49.188	32,4	21,3
Bankalara Borçlar	23.907	23,0	27.688	18,2	-19,9
- Yurtiçi Bankalar ve Benzeri Kuruluşlar	8.479	8,1	6.963	4,6	-43,2
- Yurtdışı Bankalar ve Benzeri Kuruluşlar	14.810	14,3	20.406	13,4	-4,7
- Yurtdışı Merkez ve Şubeler	618	0,6	319	0,2	-64,3
Özkaynak	7.202	6,9	16.397	10,8	57,5
Diğer	14.084	13,5	20.301	13,4	-0,3
Toplam	104.093	100,0	151.940	100,0	1,0

Kaynak: BDDK

Toplam pasiflerin Türk Lirası-yabancı para kompozisyonu incelendiğinde, Türk Lirası kalemlerin ağırlığı Aralık 2000'de yüzde 53,2 iken, 2001 yılının Haziran ayında bu oran yüzde 46,3'e gerilemiştir. Bu gelişmedeki en belirleyici unsur dalgalı kur uygulamasına geçilmesi ile birlikte döviz kurunda ortaya çıkan hızlı artış ve bu dönemde tasarrufları döviz cinsinden tutma eğiliminin güçlenmesidir.

Tablo 2.14. Toplam Pasiflerin TL-YP Kompozisyonu

(Trilyon TL)	Aralık 2000				Haziran 2001			
	TP	% Pay	YP	% Pay	TP	% Pay	YP	% Pay
Kamu Bankaları	28.657	80,3	7.049	19,7	28.549	71,5	11.366	28,5
Özel Bankalar	20.174	39,1	31.374	60,9	26.326	33,9	51.412	66,1
TMSF Bankaları	3.010	34,6	5.687	65,4	11.091	47,0	12.526	53,0
Yabancı Bankalar	1.287	36,8	2.211	63,2	1.418	35,8	2.542	64,2
KYB	2.281	49,2	2.358	50,8	3.019	45,0	3.685	55,0
Sektör Toplamı	55.411	53,2	48.681	46,8	70.406	46,3	81.533	53,7

Kaynak: BDDK

Söz konusu kompozisyon gruplar bazında incelendiğinde, 2000 yılı sonunda kamu bankalarının pasiflerinin yüzde 80,3'ünü Türk lirası cinsinden iken, bu oran Haziran 2001'de yüzde 71,5'e gerilemiştir. Kamu bankalarına benzer bir durum özel bankalar, kalkınma ve yatırım bankaları ile yabancı bankalar grupları içinde geçerlidir. Özel bankalarda 2000 yılı sonunda Türk Lirası kalemlerin, toplam pasiflere oranı yüzde 39,1 iken bu oran 2001 yılı Haziran ayında yüzde 33,9 olarak gerçekleşmiştir. Kalkınma ve yatırım bankaları ile yabancı bankalarda ise bu oran sırası ile yüzde 45 ve yüzde 35,8 olmuştur. TMSF bünyesinde yer alan bankalarda ise sektör genelinden farklı bir gelişme olmuş ve bu grupta yer alan bankalarda 2000 yılı sonunda yüzde 34,6 olan Türk Lirası kalemlerin toplam pasiflere oranı Haziran 2001 döneminde yüzde 47'ye yükselmiştir.

2.3.1. Mevduat

Sektörün temel fon kaynağı olan mevduat, 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 2,8 artarak Haziran ayı itibariyle 87,6 katrilyon liraya ulaşmıştır. Aynı dönemde Türk lirası mevduatlar reel olarak yüzde 13,9 azalırken, döviz kurundaki yüksek oranlı artışa bağlı olarak yabancı para cinsinden mevduatlar yüzde 21,3 oranında artmıştır. Mevduatın yapısı incelendiğinde Türk lirası mevduatın toplam mevduat içindeki payı 2000 yılı sonunda yüzde 52,4 iken, 2001 Haziran döneminde yüzde 43,8'e gerilemiştir.

Gruplar itibariyle incelendiğinde; sektördeki toplam mevduatın yüzde 53'ü özel bankalarda, yüzde 32,2'si kamu bankalarında, yüzde 13,5'i TMSF kapsamındaki bankalarda, yüzde 1,2'si ise yabancı bankalarda bulunmaktadır. 2000 yılı sonunda 23,5 katrilyon lira olan kamu bankalarındaki toplam mevduat reel olarak yüzde 16,9 oranında gerilemiş ve Haziran ayı sonunda 28,2 katrilyon lira olmuştur. Diğer gruplarda ise kamu bankalarından farklı olarak toplam mevduatlar reel olarak artış göstermiştir. Özel bankalar grubunda toplam mevduat söz konusu dönemde reel yüzde 18,9 artarak 46,5 katrilyon lira olmuştur. Bunun yanısıra yabancı bankaların toplam mevduatları 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 46,9 oranında artmıştır.

Tablo 2.15. Banka Grupları İtibariyle Mevduatın Gelişimi

(Milyar TL)	Aralık 2000			Haziran 2001			Reel % Değişim
	TP	YP	TOPLAM	TP	YP	TOPLAM	
Kamu Bankaları	18.151	5.331	23.483	19.430	8.762	28.192	-16,9
Özel Bankalar	8.740	18.289	27.030	13.670	32.797	46.468	18,9
TMSF Bankaları	3.783	4.157	7.896	5.090	6.760	11.851	3,8
Yabancı Bankalar	205	284	490	172	868	1.040	46,9
Sektör Toplamı	30.837	28.062	58.900	38.364	49.188	87.553	2,8

Kaynak: BDDK

Mevduatın türlerine göre ayırımına bakıldığında, 2001 yılı Haziran ayı itibariyle DTH'ların toplam mevduat içindeki payı yüzde 56,1'e yükselirken, diğer mevduat türlerinin toplam mevduat içindeki payları aynı dönemde gerileme göstermiştir. Türk lirası tasarruf mevduatları 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 4,4 oranında azalışla Haziran ayı sonunda 24,8 katrilyon lira olmuştur. DTH'lar ise reel olarak yüzde 21,7 oranında artmış ve 49,1 katrilyon liraya yükselmiştir. Ancak, dolar bazında incelendiğinde DTH'lar yüzde 6 oranında azalarak 2000 yıl sonunda 41,8 milyar dolardan, 2001 Haziran döneminde 39,3 milyar dolara gerilemiştir.

Tablo 2.16. Mevduatın Türlerine Göre Dağılımı

(Milyar TL)	Ara. 00	% Pay	Haz 01	% Pay	Reel % Değişim
Tasarruf Mevduatı	17.947	30,5	24.812	28,4	-4,4
Döviz Tevdiat Hesapları	27.908	47,5	49.107	56,1	21,7
- Yurtiçi Yerl.Gerçek Kişilere Ait Mev.	21.628	36,7	36.962	42,2	18,2
Resmi Kuruluşlar Mevduatı	1.328	2,3	1.295	1,4	-32,5
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	5.862	9,9	5.764	6,6	-32,0
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	5.622	9,5	6.403	7,4	-21,2
Altın Depo Hesapları	154	0,3	81	0,1	-63,6
Sektör Toplamı	58.900	100,0	87.553	100,0	2,8

Kaynak: BDDK

2000 yılının Kasım ayında yaşanan krizin ardından kısılmaya başlayan mevduatın ortalama vadesi Şubat 2001'de yaşanan kriz sonrasında ekonomide oluşan belirsizlik ortamının da etkisi ile bu eğilimini korumuştur. Kısa vadeli (vadesiz+ 1 ay vadeli+ 3 ay vadeli) Türk lirası mevduatın 2000 yılı sonunda toplam Türk lirası mevduat içindeki payı yüzde 89,2'den, 2001 yılının ilk yarısında yüzde 93,6'ya yükselmiştir. Bir yıl ve üzerindeki vadeli mevduatlarda ise 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 54,9'luk bir gerileme olmuştur.

DTH'larda da benzer bir gelişme olmuş ve 2000 yılı sonunda kısa vadeli DTH'ların toplam DTH'lara oranı yüzde 79,7 iken, 2001 yılının ilk yarısında bu oran yüzde 82,7'ye çıkmıştır. Bir ay vadeli DTH'lar 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 54,5 oranında artarak 19,2 katrilyon liraya ulaşmıştır.

Tablo 2.17. Mevduatın Vadelerine Göre Dağılımı

	Aralık 2000		Haziran 2001		Reel % Değ.
	Trilyon TL.	% Pay	Trilyon TL.	% Pay	
Türk Lirası Mevd.(Toplam)	30.837	100,0	38.364	100,0	-13,9
Vadesiz	6.722	21,8	7.801	20,3	-19,7
1 Ay	8.197	26,6	9.755	25,4	-17,7
3 Ay	12.579	40,8	18.363	47,8	1,0
6 Ay	2.985	9,6	2.214	5,7	-48,7
12 Ay +	354	1,1	231	0,6	-54,9
Döviz Tév. Hes. (Toplam)	28.063	100,0	49.188	100,0	21,3
Vadesiz	4.093	14,6	6.949	14,1	17,5
1 Ay	8.615	30,7	19.233	39,1	54,5
3 Ay	9.665	34,4	14.500	29,4	3,8
6 Ay	2.259	8,0	3.095	6,3	-5,2
12 Ay +	3.431	12,2	5.411	11,0	9,1

Kaynak: BDDK

2.3.2. Bankalara Borçlar

Bankacılık sektörünün ikinci büyük fon kaynağını oluşturan bankalara borçlar kalemi 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 20 oranında azalırken, toplam pasif kalemleri içindeki payı yüzde 23'den yüzde 18,2'ye gerilemiştir. Bankalara borçlar kaleminin altında yer alan yurtiçi bankalar ve benzeri kuruluşlara borçlar reel olarak yüzde 43,2, yurtdışı bankalar ve benzeri kuruluşlara borçlar ise yüzde 4,6 oranında gerilemiştir. 2000 yılının sonunda sektörün bankalara borçlar kaleminin yüzde 69,3'ü yabancı para cinsinden iken, 2001 yılının ilk yarısında bu oran yüzde 85,6'ya yükselmiştir.

Kamu bankalarında bankalara borçlar kalemi 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 67,3 oranında azalmıştır. Aynı dönemde kamu bankalarının yurtiçi bankalar ve benzeri

kuruluşlara borçları reel olarak yüzde 74,5 oranında azalmış ve 1,6 katrilyon liraya gerilemiştir. Bu gelişimde kamu bankalarının Hazine'den sağlanan imkanlarla yurtiçi bankalara olan borçlarını büyük ölçüde azaltmaları etkili olmuştur.

Özel bankalarda da sektöre paralel bir gelişme yaşanmış ve 2001 yılının ilk yarısında bankalara borçlar kalemi reel olarak yüzde 4,2 oranında gerilemiştir. Bu grupta yer alan bankaların yurtiçi bankalar ve benzeri kuruluşlara olan borçları reel olarak yüzde 30,5 gerilerken, yurtdışı bankalar ve benzeri kuruluşlara olan borçlar kalemi yüzde 1,6 oranında artmıştır. 2000 yılında özel bankaların bankalara borçlar kaleminin yüzde 81,8'i yurtdışı bankalara olan borçlar iken 2001 yılının ilk yarısında bu oran yüzde 86,6'ya çıkmıştır. Ancak bu gelişimde Türk lirasının yabancı paralar karşısında yüksek oranda değer kaybetmesi etkili olmuştur. Nitekim, 2000 yılı sonunda 16,6 milyar dolar olan özel bankaların yabancı para cinsinden bankalara borçları 2001 yılının ilk yarısında 12,7 milyar dolara gerilemiştir. Bu gelişimde, özel bankaların geçen yıl aldıkları sendikasyon kredilerini bu yıl geri ödemeleri veya daha düşük oranda yenilemeleri etkili olmuştur.

TMSF kapsamındaki bankaların bankalara borçlar kalemi, sektördeki diğer banka gruplarından farklı olarak 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 47 oranında artmıştır. Bu grupta yer alan bankaların yurtiçi bankalar ve benzeri kuruluşlara borçlar kalemi söz konusu dönemde reel olarak yüzde 57,4 oranında, yabancı bankalar ve benzeri kuruluşlara borçlar kalemi ise yüzde 37,2 oranında artış göstermiştir. TMSF kapsamındaki bankaların yurt içi bankalara borçlar kalemindeki artış ağırlıklı olarak kendi aralarında yaptıkları işlemlerden kaynaklanmıştır.

Tablo 2.18. Bankalara Borçlar

(Trilyon TL)	Kamu	Özel	TMSF	Yabancı	KYB	TOPLAM
Bankalara Borçlar						
- Aralık 2000	5.320	13.094	1.226	2.314	1.950	23.907
- Haziran 2001	2.514	18.129	2.612	1.842	2.589	27.688
- Reel % Değişme	-67,3	-4,2	47,4	-44,9	-8,1	-19,8
-Yurtiçi Bankalar ve Benzeri Kuruluşlar						
- Aralık 2000	4.263	2.384	628	309	895	8.479
- Haziran 2001	1.566	2.394	1.429	222	1.351	6.962
- Reel % Değişme	-74,5	-30,5	57,4	-50,3	4,4	-43,2
-Yurtdışı Bankalar ve Benzeri Kuruluşlar						
- Aralık 2000	1.058	10.713	596	1.387	1.056	14.810
- Haziran 2001	946	15.741	1.182	1.297	1.240	20.406
- Reel % Değişme	-38,1	1,6	37,2	-35,3	-18,7	-4,6
-Yurtdışı Merkez ve Şubeler						
- Aralık 2000	-	-	-	619	-	619
- Haziran 2001	1	-	-	323	-	324
- Reel % Değişme	-	-	-	-63,9	-	-63,8

Kaynak: BDDK

Toplam pasiflerin yüzde 2,2'sini oluşturan bankalararası para piyasasından borçlar kalemi 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 41 oranında artarak, 3,3 katrilyon liraya ulaşmıştır. Bankacılık sektörünün bir diğer fon kaynağı olan Merkez Bankası'ndan borçlar kalemi 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 59,5 oranında artmış ve 687 trilyon liradan 1,5 katrilyon liraya yükselmiştir. TMSF kapsamındaki bankalar 963 trilyon lira ile bu fon kaynağını söz konusu dönemde en yoğun kullanan banka grubu olmuştur.

2.3.3. Özkaynaklar

Aralık 2000 itibariyle 7,2 katrilyon lira olan bankacılık sektörünün özkaynakları, reel olarak yüzde 57,5 oranında artarak 2001 yılının Haziran ayında 16,4 katrilyon liraya yükselmiştir. Özkaynaklardaki bu artışta TMSF kapsamındaki bankaların bilanço yapılarını güçlendirmek amacıyla Hazine tarafından verilen DİBS'lerin pasifteki karşılığının yedek akçeler hesabında izlenmesi ve kamu bankalarına yapılan sermaye desteği etkili olmuştur. Dolar bazında bakıldığında, özkaynaklar ele alınan dönemde 10,7 milyar dolardan 13,1 milyar dolara yükselmiştir.

Özkaynaklar içerisinde en yüksek reel artış yüzde 162,6 ile yedek akçeler kaleminde olmuştur. 2000 yılı sonunda 4,6 katrilyon lira olan yedek akçeler kalemi 2001 yılının Haziran ayında 17,5 katrilyon liraya yükselmiştir. Bankacılık sektörünün ödenmiş sermaye kalemi de 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 8,7 oranında artarak Haziran ayında 8,8 katrilyon liraya çıkmıştır. Özkaynaklar arasında yer alan sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu 2001 yılının ilk yarısında reel olarak değişmezken, menkul değer değer artış fonu reel olarak yüzde 53,9 oranında gerilemiştir.

2000 yılı sonunda 3,1 katrilyon lira olan bankacılık sektörünün dönem zararı 2001 yılının ilk yarısında 4,9 katrilyon liraya yükselmiştir. Bu zararın 4,5 katrilyon lirası TMSF kapsamındaki bankalardan, 955 trilyon lirası kamu bankalarından kaynaklanmaktadır. Bunun yanısıra diğer banka gruplarının karları da düşük miktarda gerçekleşmiştir.

Tablo 2.19. Özkaynaklar (Trilyon TL)

(Trilyon TL)	Kamu	Özel	TMSF	Yabancı	KYB	TOPLAM
Ödenmiş Sermaye						
- Aralık 2000	697	3.254	689	201	737	5.579
- Haziran 2001	2.718	4.129	753	183	983	8.767
- Reel % Değişim	169,9	-12,2	-24,4	-37,2	-7,7	8,7
Yedek Akçeler						
- Aralık 2000	214	825	3.406	78	99	4.623
- Haziran 2001	312	1.544	15.472	68	148	17.545
- Reel % Değişim	0,9	29,5	214,3	-39,8	3,3	162,6
Birikmiş Kar/Zarar*						
- Aralık 2000	-185	403	-6.617	57	211	-6.129
- Haziran 2001	-1.259	-31	-12.197	314	173	-13.010
SKYDF+MDDAF**						
- Aralık 2000	367	2.479	169	25	83	3.130
- Haziran 2001	491	2.229	248	31	94	3.096
- Reel % Değişim	-7,4	-37,8	1,5	-14,2	-21,7	-31,5
Özkaynak Toplamı						
- Aralık 2000	1.093	6.967	-2.352	362	1.132	7.202
- Haziran 2001	2.263	7.872	4.276	587	1.399	16.398
- Reel % Değişim	43,2	-21,8	-	12,0	-14,5	57,5

Kaynak: BDDK

* Dönem Zararı (Karı) + Geçmiş Yıllar Zararı (Karı)

** SKYDF: Sabit Kıymetleri Yeniden Değerlendirme Fonu MDDAF: Menkul Değer Değer Artış Fonu

Grup bazında özkaynaklar incelendiğinde, kamu bankalarının özkaynak toplamı 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 43,2 artışla 2,3 katrilyon liraya yükselmiştir. Bu artışta en büyük pay söz konusu dönemde reel olarak yüzde 169,9 oranında artan ödenmiş sermaye kalemine aittir. Kamu bankalarının 2000 yılı sonunda 697 trilyon lira olan ödenmiş sermayeleri, bu bankaların mali yapılarını güçlendirmek amacıyla aktarılan kaynaklarla 2,7 katrilyon liraya

yükselmiştir. Kamu bankalarının özkaynakları içerisinde yer alan diğer kalemlerden sadece yedek akçeler kalemi reel olarak yüzde 0,9 oranında bir artış göstermiş diğer tüm kalemler reel olarak gerilemiştir.

2000 yılı sonunda 7 katrilyon lira olan özel bankaların özkaynak toplamı, 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 21,8 oranında azalmış ve 7,9 katrilyon lira olmuştur. Özel bankaların ödenmiş sermayeleri 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 12,2 oranında gerileyerek 4,1 katrilyon lira olmuştur. Yedek akçeler kalemi ise aynı dönemde reel yüzde 29,5 artışla 1,5 katrilyon liraya yükselmiştir. Haziran 2001 itibariyle özel bankaların dönem karlarının bir önceki yılın aynı dönemine göre önemli oranda gerilemesi özkaynaklardaki reel gerilemede etkili olmuştur.

TMSF kapsamında yer alan bankaların özkaynak toplamı 2000 yılı sonunda -2,4 katrilyon lira iken 2001 yılı Haziran ayında 4,3 katrilyon liraya yükselmiştir. Bu bankaların ödenmiş sermayeleri aynı dönemde reel olarak yüzde 24,4 oranında azalarak 2001 yılının ilk yarısı sonunda 753 trilyon lira olmuştur. Özkaynak kalemleri içerisinde reel olarak en büyük artış yüzde 214,3 ile yedek akçeler kaleminde olmuş ve 2000 yılında 3,4 katrilyon lira olan bu kalemin Haziran ayında 15,5 katrilyon liraya yükselmiştir. Yedek akçelerdeki bu artış Hazine tarafından bu bankalara verilen DİBS'lerin pasif karşılığının bu kaleme izlenmesinden kaynaklanmıştır. TMSF kapsamındaki bankaların 2000 yılı ilk yarısında dönem zararı 1,2 katrilyon lira iken, 2001 yılının Haziran ayı sonunda 4,5 katrilyon liraya yükselmiştir.

2001 yılının ilk yarısında yabancı bankaların toplam özkaynakları reel olarak yüzde 12 oranında artışla 586 trilyon liraya yükselmiştir. Bu gelişmede, bir önceki yılın aynı dönemine göre reel olarak yüzde 53,8 oranında artışla 260 trilyon liraya yükselen dönem karı belirleyici olmuştur. 2001 yılı Ocak-Haziran döneminde yabancı bankaların diğer özkaynak kalemleri ise reel olarak gerilemiştir.

2.4. Bilanço Dışı İşlemler

Bankacılık sektörünün toplam bilanço dışı işlemleri 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 24 düzeyinde gerilemiştir. Gruplar itibariyle incelendiğinde, toplam bilanço dışı işlemler, Haziran 2001'de geçen yıl sonuna göre reel olarak kamu bankalarında yüzde 7,2, özel bankalarda yüzde 21,8, TMSF bankalarında yüzde 56,5, yabancı bankalarda yüzde 36,9 ve kalkınma ve yatırım bankalarında ise yüzde 7,3 oranında küçülmüştür.

Haziran ayı itibariyle geçen yıl sonuna göre reel olarak gayrinakdi krediler yüzde 1,6, taahhütler ise yüzde 31 düzeyinde daralmıştır. Haziran 2001 itibariyle, bilanço dışı işlemlerin yüzde 31'ini oluşturan toplam gayrinakdi krediler ve yükümlülükler kaleminin yüzde 70'ini teminat mektupları oluşturmaktadır. Yılın ilk yarısında teminat mektupları reel olarak fazla bir değişiklik göstermemiştir. Toplam gayrinakdi kredi ve yükümlülüklerde ikinci önemli kalem olan akreditifler ise altı aylık süreçte reel bazda yüzde 5,7 düşüş göstermiştir. Toplam taahhütlerdeki daralma, bu kalemin yüzde 75'ini oluşturan döviz ve faiz haddi ile ilgili işlemlerdeki yüzde 32'lik düşüşten kaynaklanmaktadır. Döviz ve faiz haddi ile ilgili işlemlerdeki bu düşüşte, yapılan iç borç takasının da katkısıyla açık pozisyonları büyük ölçüde azalan özel bankaların vadeli döviz alım satım işlemlerinde ve para swapında gerçekleşen reel düşüş etkili olmuştur. Ayrıca, bu gelişmede vadeli işlem, opsiyon ve diğer türev ürünlerin kredi tanımına dahil edilmesi ve 2002 yılı başından itibaren bu tür işlemlerin piyasa riski hesaplamasında dikkate alınacak olması da önemli rol oynamıştır.

Tablo 2.20. Bilanço Dışı İşlemler (Trilyon TL)

	Haz. 01- Ara. 00 Yüzde Değ.			
	Aralık 2000	Haziran 2001 ⁽¹⁾	Nominal	Reel
Toplam Gayrinakdi Krediler	24.916	35.428	42,2	-1,6
Teminat Mektupları	17.366	24.716	42,3	-1,5
Kabul kredileri	1.251	1.876	50,0	3,8
Akreditifler	4.736	6.457	36,3	-5,7
Garanti, Kefalet ve Cırolar	1.531	2.345	53,2	6,0
Teminat Mektuplu Prefinansman Kredileri	33	34	4,0	-28,0
Toplam Taahhütler	80.116	79.864	-0,3	-31,0
Döviz ve Faiz Haddi İle İlgili İşlemler	60.079	58.750	-2,2	-32,4
-vadeli döviz alım satım işlemleri	43.764	42.071	-3,9	-33,5
-para swapları	10.407	12.005	15,4	-20,2
Diğer Cayılamaz Taahhütler	4.090	4.774	16,7	-19,3
Cayılabılır Taahhütler	1.116	1.946	74,4	20,6
Repo ve Ters Repo İşlemleri	14.830	14.395	-2,9	-32,9
Toplam	105.032	115.293	9,8	-24,1

(1) Haziran 2001 döneminde bir bankanın ayrıntılı bilgisi alınmadığından bu tablodaki toplamlar ile konsolide bilanço toplamı arasında farklık bulunmaktadır.

Taahhütler içinde yer alan repo işlemleri, 2000 yılı Aralık ayında 14,2 katrilyon iken reel olarak yüzde 34 azalarak Haziran 2001'de 13,5 katrilyona düşmüştür. Bu düşüşte öncelikle tasarruf hacmindeki daralmanın etkisi olmakla birlikte, şirketlerin içinde buldukları durumda nakit ihtiyaçlarının çok yüksek olması ve Mart ayından itibaren Merkez Bankası'nın kısa vadeli faiz oranları üzerindeki kontrolünün artmasıyla birlikte repo faizlerinin de düşmesi sonucu, kısa vadeli fonların bir kısmının alternatif tasarruf araçlarına kayması rol oynamıştır.

Tablo 2.21. Bankacılık Sektörünün Repo İşlemleri

(Trilyon TL)	Aralık 2000	Haziran 2001	Reel % Değ.
Toplam	14.161	13.480	-34,1
TCMB ile Yapılan	4.701	3.925	-42,2
Bankalar ile Yapılan	3.194	3.299	-28,5
Araç Kurumlarla Yapılan	600	151	-82,6
Diğer Müşterilerle Yapılan	5.665	6.105	25,4

Kaynak: BDDK

Kamu bankalarının toplam repo işlemlerindeki payı 2000 yılının Aralık ayında yüzde 35 iken; 2001 yılının Haziran ayında yüzde 60'a çıkmıştır. Özel bankaların toplam repo işlemleri içindeki payı ise aynı dönemde yüzde 29'dan yüzde 22'ye gerilemiştir. Yabancı bankaların repo işlemleri 2000 yılının Haziran ayında toplam içinde yüzde 4 düzeyinde bir paya sahipken 2001 yılının ilk yarısında yüzde 99 oranında reel düşüş göstermiş ve sektör içindeki payı binde 1'e düşmüştür. Kalkınma ve yatırım bankalarının repo işlemleri 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 104,3 oranında artış göstermiş ve toplam içindeki payı binde 5'ten yüzde 1,5'e yükselmiştir. Aynı dönemde TMSF bankalarının repo işlemleri yüzde 64 oranındaki reel düşüş göstermiş ve toplam içindeki payları yüzde 31'den yüzde 17'ye gerilemiştir.

Bu gelişmeler sonucunda bankacılık sektörü genelinde bilanço dışı işlemlerin bilançoya oranı 2000 yılının Haziran ayında yüzde 108, Aralık ayında ise yüzde 101 iken, 2001 yılının Haziran ayında yüzde 76'ya gerilemiştir.

Gruplar itibarıyla bilanço dışı işlemlerin toplam bilançoya oranı 2001 yılı Haziran itibarıyla geçen yıl sonuna göre kamu bankalarında yüzde 33'den yüzde 40'a yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarında yüzde 52'den yüzde 48'e, özel bankalarda yüzde 142'den yüzde 106'ya, TMSF kapsamındaki bankalarda yüzde 104'den yüzde 27'ye, yabancı bankalarda yüzde 248'den yüzde 199'a gerilemiştir.

2.5. Gelir-Gider Dengesi ve Karlılık Performansındaki Gelişmeler

Bankacılık sektörü, 2000 yılının sonunda olduğu gibi 2001 yılının ilk yarısında da karlılık açısından olumsuz bir performans göstermiştir. Kısa vadeli kaynakların nispi olarak daha uzun vadeli ve sabit getirili alanlara plase edildiği ve yabancı para açık pozisyonların artmış olduğu bir dönemde Kasım ve Şubat krizleri ile karşı karşıya kalan bankacılık sektörü, TL'nin yüksek oranlı değer kaybı ve artan faiz oranlarından olumsuz etkilenmiş, kambiyo ve sermaye piyasası işlem zararlarındaki yüksek oranlı artış sonucunda 2001 yılının ilk yarısını da zararlar kapatmıştır. Nitekim 2000 yılının ilk yarısında 25 trilyon lira kar elde eden sektör, 2001 yılının ilk yarısını 4,9 katrilyon lira zararlar kapatmıştır. Dolar bazında bakıldığında ise 2000 yılının ilk yarısında 41 milyon dolarlık kar realize olurken, bu yılın ilk yarısında 3,9 milyar dolarlık zarar gerçekleşmiştir.

2001 yılının ilk yarısında özel, yabancı ve kalkınma ve yatırım bankaları grubu kar elde ederken, kamu bankaları ve TMSF kapsamındaki bankalar zarar etmişlerdir. Ancak, özel bankaların 2000 Haziran döneminde 872 trilyon lira olan toplam karı, 2001 Haziran döneminde yüzde 90,8 azalarak 80 trilyon liraya gerilemiştir. Aynı dönemde TMSF kapsamındaki bankaların zararları 1,2 katrilyon liradan 4,5 katrilyon liraya yükselirken, 2000 yılının Haziran ayında 92 trilyon lira kar elde eden kamu bankaları 2001 yılının ilk yarısında 955 trilyon lira zarar etmişlerdir. Kamu bankalarındaki bu zarar esas olarak Halk ve Emlak Bankalarından kaynaklanmaktadır. Aynı dönemde yabancı bankaların karlılığında reel olarak yüzde 54 oranında artış gerçekleşmiştir.

Tablo 2.22. Net Dönem Kâr/ Zararı

	2000 Haziran		2000 Aralık		2001 Haziran		2001 Haz./2000 Haz. (% Değ.)	
	Trilyon TL	Milyon Dolar	Trilyon TL	Milyon Dolar	Trilyon TL	Milyon Dolar	TL	Dolar
	Kamu Bankaları	92	149	-185	-276	-955	-763	-
Özel Bankalar	872	1.409	419	624	80	64	-90,8	-95,4
TMSF Bankaları	-1.156	-1.868	-3.611	-5.376	-4.483	-3.578	-	-
Yabancı Bankalar	105	169	13	20	261	208	148,7	22,9
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	112	181	215	320	172	137	53,6	-24,1
Sektör Toplamı	25	41	-3.149	-4.687	-4.925	-3.931	-	-
TMSF Hariç Sektör	1.182	1.909	462	688	-442	-353	-	-

Kaynak: BDDK

Yükselen faiz oranları bankaların kaynak maliyetlerini artırırken, özellikle kamu bankalarının sermaye piyasası işlem zararlarının artmasına neden olmuştur. TL'nin yüksek oranda değer kaybetmesi yabancı para açık pozisyonları yüksek olan özel ve TMSF kapsamındaki bankaların kambiyo zararını yükseltmiştir. Diğer yandan ekonomik aktivitedeki daralma sorunlu kredileri ve takipteki alacaklar özel provizyonunu artırarak karlılığı olumsuz etkilemiştir. Bununla birlikte, Hazine tarafından kamu bankalarına ve TMSF kapsamındaki bankalara verilen yüksek getirili DİBS'lerden elde edilen faiz gelirleri önemli oranda artarak sektörün zararının daha da yükselmesini önlemiştir.

Bankacılık sektörünün gelir gider yapısına bakıldığında, 2000 Haziran ayında faiz gelirleri toplam gelirlerin yüzde 86'sını, faiz giderleri de toplam giderlerin yüzde 66'sını oluştururken, Kasım ve Şubat krizleri sonrası gerçekleşen faiz oranlarındaki artışlara paralel olarak faiz gelirlerinin payı artmış ve söz konusu oranlar 2001 yılının ilk yarısında sırasıyla yüzde 93 ve yüzde 63 olarak gerçekleşmiştir. Toplam faiz gelirleri ile toplam faiz giderlerinin aynı oranda artması sonucunda sektörün provizyon öncesi net faiz gelirleri söz konusu dönemde reel olarak yüzde 72,6 artış göstermiştir.

Faiz Gelirleri

2001 yılı Haziran sonu itibariyle faiz gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 176,4 artış göstermiş ve 31 katrilyon liraya yükselmiştir. Faiz gelirleri içerisinde yüzde 26 paya sahip olan kredilerden elde edilen nakit faiz gelirleri ve kredi reeskontları, 2000 yılı Haziran ayında 3,5 katrilyon liradan yüzde 136,6'lık artışla 2001 yılı Haziran ayında 8,4 katrilyon liraya yükselmiştir.

2001 yılı Haziran ayı itibariyle bankalardan alacaklar kalemi reel olarak azalırken, bankalardan alınan faizlerde yüzde 116 oranında reel artış olmuştur. Bu dönemde bankalararası para piyasası işlemlerinden alınan faizler bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık 15 kat artış göstermiştir.

Tablo 2.23. Sektöre İlişkin Seçilmiş Kar /Zarar Kalemleri

(Trilyon TL)	2000 Haziran	2000 Aralık	2001 Haziran	2001-Haz./ 2000-Haz. (yüzde değişme)
Faiz Gelirleri	11.217	22.470	30.998	176,4
Kredilerden Alınan Faizler	3.544	7.620	8.386	136,6
Bankalardan Alınan Faizler	1.006	2.908	3.522	249,9
Bankalararası Para Piy.İş.Al.Faizler	81	267	1.267	1.461,2
DİBS'lerden Alınan Faizler	3.289	3.749	8.965	172,5
Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Gelirler	3.254	7.686	8.427	159,0
Faiz Giderleri	8.078	17.970	22.236	175,3
Mevduata Verilen Faizler	5.474	11.287	14.859	171,4
Bankalara Verilen Faizler	1.661	4.473	5.483	230,1
Bankalararası Para Piy.İş.Ver.Faizler	85	297	741	766,8
Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Giderler	815	1.824	1.077	32,2
Net Faiz Geliri – Gideri	3.138	4.500	8.762	179,2
Takipteki Alacaklar Özel Provizyonu	346	1.460	2.039	488,4
Krediler Genel Provizyonu	85	711	707	730,5
Provizyon Son.Net Faiz Geliri-Gideri	2.707	2.328	6.016	122,3
Net Faiz Dışı Gelir – Gider	-1.198	-3.083	-1.677	
Faiz Dışı Gelirler	1.547	3.270	2.473	59,8
Faiz Dışı Giderler	2.745	6.353	4.150	51,2
Diğer Faiz Dışı Gelirler - Giderler	-1.097	-1.670	-8.647	
Sermaye Piyasası İşlem Karları (net)	247	308	-1.673	
Kambiyo Karları (net)	-1.160	-2.027	-6.960	
Vergi Öncesi Kar-Zarar	412	-2.424	-4.308	
Vergi Provizyonu	386	724	616	59,6
Net Kar-Zarar	25	-3.149	-4.925	

Kaynak: BDDK

2000 Haziran-2001 Haziran döneminde Hazine tarafından kamu bankalarına görev zararları karşılığı ihraç edilen senetler ve TMSF kapsamındaki bankalara verilen özel tertip tahviller sonucunda menkul değerler cüzdanının bilanço içindeki payının önemli oranda artmasına paralel olarak DİBS'lerden elde edilen faizler 3,3 katrilyon liradan yüzde 172,5'lik artışla 9 katrilyon liraya yükselmiştir. Bu rakamın 6,4 katrilyon lirası kamu ve TMSF kapsamındaki bankalara aittir.

2001 Haziran ayı itibariyle faiz gelirleri içindeki diğer faiz ve faiz benzeri gelirler yüzde 27,2 payla önemli bir yere sahip bulunmaktadır. 2001 Haziran ayında 8,4 katrilyon lira olan bu kalemin 7,3 katrilyon lirası Ziraat ve Halk Bankası'nın özel görev alacaklarına tahakkuk ettirilen faizlerden oluşmaktadır.

Faiz Giderleri

2001 Haziran ayı itibariyle faiz giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 175,3 artış göstererek 22,2 katrilyon lira olmuştur. Faiz giderlerinin kompozisyonuna bakıldığında, bankacılık sektörünün en önemli yabancı kaynağı olan mevduata verilen faizlerin toplam faiz giderleri içindeki payında geçen yılın aynı dönemine göre önemli bir değişiklik olmamıştır. Diğer yandan 2001 yılı Haziran ayı itibariyle bir önceki yılın aynı dönemine göre mevduatın reel olarak yüzde 7,6 artmasına rağmen mevduata verilen faizlerin reel yüzde 67,8 oranında artması mevduatın vadesinin kısaldığı bir dönemde faiz oranlarının yükselmesinden kaynaklanmıştır.

Faiz giderleri içerisinde dikkat çeken diğer bir gelişme, bilançoda bankalara borçlar kalemi reel olarak azalırken, bankalara verilen faizlerin reel olarak yüzde 104 oranında artması ve faiz giderleri içindeki payının yükselmesidir. Bu gelişmede, kamu ve özel bankaların bankalara ödedikleri faizlerin reel olarak yüksek oranda artması belirleyici olmuştur. Ayrıca, bankalararası para piyasası işlemlerinden alınan faizlerde olduğu gibi bankalararası para piyasası işlemlerine verilen faizlerde de çok büyük oranda artış olmuştur. Gruplar bazında incelendiğinde en yüksek artış TMSF kapsamındaki bankalar, özel ve kamu bankalarında gerçekleşmiştir.

2001 Haziran ayı itibariyle faiz giderlerinin yüzde 4,8'ini oluşturan diğer faiz ve faiz benzeri giderler bir yıl içinde reel olarak yüzde 18,3 oranında gerilemiştir.

Faiz Dışı Gelirler ve Giderler

Bankacılık sektörünün faiz dışı gelirleri 2001 Haziran ayı itibariyle bir önceki yılın aynı ayına göre 1,5 katrilyon liradan reel olarak yüzde 1,2 oranında azalarak 2,5 katrilyon lira olmuştur. Böylece, aynı dönemde faiz dışı gelirlerin toplam gelirler içindeki payı yüzde 12'den yüzde 7'ye gerilemiştir. Bu gelişmede, ekonomik aktivitedeki daralma ve buna bağlı olarak bankaların operasyonel işlemlerindeki azalma etkili olmuştur.

Faiz dışı gelirler içindeki payı yüzde 40 olan diğer faiz dışı gelirler kalemi 2001 Haziran ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 191 oranında artarak 989 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir. 2001 Haziran ayında faiz dışı gelirler içinde diğer faiz dışı gelirlerden sonra en fazla paya sahip olan bankacılık hizmet gelirleri aynı dönemde reel olarak azalmıştır. Ekonomik aktivitedeki daralmaya bağlı olarak İştirak ve Bağlı Ortaklıklardan Alınan Kar Payları söz konusu dönemde reel olarak yüzde 38 oranında gerilemiş ve toplam faiz dışı gelirler içindeki payı yüzde 22'den yüzde 14'e düşmüştür.

2001 Haziran ayında bir önceki yılın aynı ayına göre bankacılık sektörünün faiz dışı giderleri reel olarak yüzde 6,5 oranında gerileyerek 4,2 katrilyon lira olarak gerçekleşirken, toplam giderler içindeki payı yüzde 23'den yüzde 12'ye düşmüştür. Bu dönemde maaş artışlarının görece olarak düşük tutulması ve sektördeki istihdam azalışının etkisi ile personel giderleri de reel olarak yüzde 20,5 oranında azalmış ve faiz dışı giderler içindeki payı 5 puan azalarak yüzde 30 olmuştur.

2000 Haziran - 2001 Haziran döneminde diğer faiz dışı giderler reel olarak yüzde 4,5 artış göstermiş ve 1,5 katrilyon lira olarak gerçekleşerek, toplam faiz dışı giderler içindeki payı yüzde 37 olmuştur. Aynı dönemde diğer provizyonlar, verilen ücret ve komisyonlar ve amortisman giderleri de reel olarak artmıştır.

Diğer Faiz Dışı Gelirler - Giderler

2001 yılının ilk yarısında bankacılık sektörünün karlılığının belirlenmesinde diğer faiz dışı gelirler-giderler dengesi önemli rol oynamıştır. 2000 yılı Haziran ayında 1,1 katrilyon lira olan diğer faiz dışı giderler (net) TL'nin yüksek oranlı değer kaybı ve yükselen faiz oranları sonucunda 8,6 katrilyon liraya yükselmiştir. Söz konusu rakamın 1,7 katrilyon lirası sermaye piyasası işlem

zararlarından (net), 7 katrilyon lirası da kambiyo zararlarından (net) oluşmaktadır. Gruplar itibarıyla incelendiğinde 2001 yılının ilk yarısında kamu bankalarının 1,9 katrilyon liralık sermaye piyasası işlem zararları sektör toplamı içinde belirleyici olmuştur. Genelde yabancı para açık pozisyonu taşıyan özel ve TMSF kapsamındaki bankalarda TL'deki değer kaybına paralel olarak 7 katrilyon lira (bunun 2,8 katrilyon lirası TMSF kapsamındaki bankalara aittir) tutarında net kambiyo zararı meydana gelmiştir.

Tablo 2.24. Sermaye Piyasası İşlemleri ve Kambiyo Karları

(Trilyon TL)	Haziran 2000			Aralık 2000			Haziran 2001		
	Ser.Piy.İş. Karları(Net)	Kambiyo Toplam Karları(Net)		Ser.Piy.İş. Karları(Net)	Kambiyo Toplam Karları(Net)		Ser.Piy.İş. Karları(Net)	Kambiyo Toplam Karları(Net)	
Kamu Bankaları	-183	-59	-242	-143	-89	-231	-1.884	-200	-2.084
Özel Bankalar	234	-586	-353	443	-996	-553	723	-3.903	-3.180
TMSF Kaps. Bankalar	4	-348	-344	-125	-769	-895	-679	-2.811	-3.489
Yabancı Bankalar	177	-160	17	106	-148	-41	129	47	176
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	16	-8	8	27	-26	1	38	-94	-56
Toplam	247	-1.160	-913	308	-2.027	-1.719	-1.673	-6.960	-8.633

Kaynak: BDDK

2.6. Sermaye Yeterliliği ve Finansal Risklerdeki Gelişmeler

2.6.1. Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği rasyosu Haziran 2000'de yüzde 6,8 iken, 2000 yıl sonunda yüzde 9,3'e, Haziran 2001'de ise yüzde 19,8'e yükselmiştir. Bu gelişmede, kamu bankaları ile TMSF kapsamındaki bankaların sermaye yapılarının ve bilançolarının düzeltilmesi amacıyla Hazine tarafından verilen özel tertip DİBS'ler etkili olmuştur. TMSF kapsamındaki bankalara mali bünyelerinin güçlendirilmesi amacıyla verilen DİBS'lerin karşılığının yedek akçeler hesabında izlenmesi, 2001 yılının ilk yarısında bu bankaların sermaye tabanının negatiften pozitif dönüşmesine ve sermaye yeterliliği rasyosunun yüzde 91,8'e yükselmesine neden olmuştur. TMSF bankalarının, sermaye yeterliliği rasyosunun bu ölçüde yüksek gelişmesinde bu bankaların aktiflerinin esas olarak risk ağırlığı sıfır olan DİBS'lerden oluşması da etkili olmuştur.

Tablo 2.25. Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

	2000	2000	2001
	Haziran	Aralık	Haziran
Kamu Bankaları	9,5	7,7	19,8
Özel Bankalar	15,6	15,3	10,5
TMSF Bankaları	-212,1	-62,3	91,8
Yabancı Bankalar	21,5	21,9	27,1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	30,2	32,5	31,0
Sektör (TMSF Bankaları hariç)	15,7	15,2	14,3
Sektör (TMSF Bankaları dahil)	6,8	9,3	19,8

Kaynak: BDDK

2001 yılının ilk yarısında kamu bankalarına da yasal sermaye yeterliliği rasyosunu tutturabilmelerine imkan verecek şekilde sermayelerini artırabilmeleri için ek kaynak aktarılmıştır. Bu kapsamda, Mart ayı içinde Ziraat Bankasına 217,6 trilyon lira, Nisan ayı içinde Halk ve Emlak Bankalarına sırasıyla 67,2 ve 40,8 trilyon lira tutarında nakit sermaye ödemesi yapılmıştır. Ayrıca, Mayıs ayında sermayelerine mahsuben Emlak Bankasına 624 trilyon lira, Halk Bankasına ise 900 trilyon lira tutarında kağıt verilmiştir. Böylece, kamu bankalarının ödenmiş sermayesi 2000 yıl sonunda 697 trilyon lira iken, 2001 yılı Haziran ayında 2,7 katrilyon liraya yükselmiştir.

2001 yılı içinde hem kamu bankalarına hem de TMSF kapsamındaki bankalara aktarılan kaynak nedeniyle sermaye yeterliliği rasyosunda önceki yıllara kıyasla belirgin bir iyileşme gerçekleşmiştir. Ancak, yine de sermaye yetersizliği, banka bazında Türk bankacılık sektörünün önemli bir sorununu oluşturmaya devam etmektedir. Bu çerçevede, mali yapısı zayıflayan bankalardan sermaye artışı sağlamalarına ilişkin taahhüt mektupları alınmıştır. Haziran 2001 itibariyle özel bankalar 1,7 katrilyon lira tutarında sermaye artırımını taahhüdünde bulunmuş ve bunun 1,2 katrilyon liralık bölümünü gerçekleştirmişlerdir.

2001 Haziran itibariyle tüm gruplarda sermaye yeterliliği rasyosu yasal sınırların üzerinde bulunmakla birlikte özel bankalar grubunda bu oranın daha da güçlendirilmesi gereği önemini korumaktadır. Bu çerçevede, özellikle ekonomideki daralmanın ve şirket bilançolarındaki bozulmanın devam etmesi durumunda takipteki alacaklar artabilecek buna bağlı olarak ilave sermaye gereksinimi ortaya çıkabilecektir.

2.6.2. Likidite ve Faiz Riski

2001 Haziran ayında bir önceki yıl sonuna göre bankacılık sektörünün nakit değerler, bankalar, menkul değerler cüzdanından oluşan likit ve likit benzeri varlıkları yüzde 100 oranında artarak 63,8 katrilyon liraya ulaşmıştır. Sözkonusu varlıkların yüzde 52,8'i TL cinsinden, yüzde 47,2'si yabancı para cinsinden varlıklardan oluşmuştur. Likit ve likit benzeri varlıkların toplam aktifler içindeki payı 2000 yılı Haziran ayında yüzde 33,5'den, 2000 yılı sonunda yüzde 30,6'ya gerilemiştir. 2000 yılı Kasım ve 2001 yılı Şubat aylarında yaşanan krizler sektörde ciddi bir likidite sorunu ile karşılaşılmasına ve likidite açığının aşırı yüksek maliyetlerle fonlanmasına neden olmuştur. 2001 yılının ilk yarısında ekonomik aktivitedeki gerileme ve artan belirsizlikler, bankaların portföy tercihlerini likit ve benzeri varlıklarından yana kullanmaları sonucunu doğurmuş ve sözkonusu varlıkların toplam aktifler içindeki payı hızla artarak 2001 yılı Haziran ayında yüzde 42'ye yükselmiştir.

Tablo 2.26. Bankacılık Sektörünün Likit ve Likit Benzeri Aktiflerinin Gelişimi

	Toplam Aktifler İçinde			Likit Aktifler İçinde			Yüzde Değişme	
	Yüzde Pay			Yüzde Pay			Haz.01	Haz.01
	Haz.00	Ara.00	Haz.01	Haz.00	Ara.00	Haz.01	/	/
Nakit	1,1	1,0	0,9	3,1	3,3	2,1	47,6	30,1
TCMB'den Alacaklar	1,4	1,2	1,2	4,1	4,0	2,8	49,7	42,8
İnterbank Piy. Alacaklar	1,4	1,7	4,4	4,1	5,5	10,6	462,7	284,6
Bankalardan Alacaklar	15,9	15,2	14,1	47,5	49,7	33,5	54,4	34,9
MDC Hariç Toplam	19,8	19,1	20,6	58,9	62,4	49,0	82,2	57,1
Menkul Değ. Cüzdanı	13,8	11,5	21,4	41,1	37,6	51,0	171,6	171,2
Toplam Likit Aktifler	33,6	30,6	42,0	100,0	100,0	100,0	119,0	100,0
Toplam Likit Aktifler (Trilyon TL)	29.127	31.886	63.781					
<i>Bilgi İçin: Bağlı Değerler*</i>	<i>1.865</i>	<i>3.217</i>	<i>12.193</i>				<i>470,7</i>	<i>188,2</i>

(*) Bağlı değerlerde yer alan teminata verilmiş TL cinsinden tahvil ve benzeri menkul değerler.
Kaynak: BDDK

Likit aktiflerin dağılımı incelendiğinde en önemli kalemlerin menkul değerler cüzdanı ile interbank piyasaları ve bankalardan alacaklar olduğu görülmektedir. Menkul değerler cüzdanı 2000 yıl sonuna göre 2001 yılı Haziran ayında yüzde 171,2 oranında artış göstererek 32,5 katrilyon liraya ulaşırken, likit aktifler içindeki payı yüzde 51,0 olarak gerçekleşmiştir. Menkul değerler cüzdanı hariç likit aktifler ise aynı dönemde yüzde 57,1 oranında artış göstermiştir. Bu artışta yabancı para cinsinden aktiflerdeki artış belirleyici olurken, TL aktifler sadece yüzde 1,4 oranında artış göstermiştir.

Gruplar itibariyle likit aktiflerin bilanço içindeki payı dikkate alındığında; kamu bankaları ile TMSF kapsamındaki bankaların likit aktiflerinin önemli bir bölümünü menkul değerler cüzdanının oluşturduğu gözlenirken, özel, yabancı ve kalkınma bankalarının likit aktiflerinde ise bankalardan alacaklar kalemi ağırlıklıdır. Sektörde özellikle yabancı bankaların aktiflerinin önemli bir bölümünün likit varlıklardan oluştuğu dikkat çekmektedir. Bağlı değerlerde TL cinsinden teminat olarak tutulan tahvil ve benzeri menkul değerler portföyü özellikle özel bankalar ile TMSF bankalarında önemli ölçüde artış göstermiştir.

Tablo 2.27. Gruplar İtibariyle Bankacılık Sektörünün Likit ve Likit Benzeri Aktiflerinin Gelişimi

	Toplam Aktifler İçinde			Likit Aktifler İçinde			Yüzde Değişme	
	Yüzde Pay			Yüzde Pay			Haz.01	Haz.01
	Haz.00	Ara.00	Haz.01	Haz.00	Ara.00	Haz.01	/	/
Kamu Bankaları	20,2	15,1	53,6					
- İnterbank ve Banka. Alck.	8,7	6,2	8,1	43,0	40,9	15,2	26,0	46,7
- Menkul Değ.Cüzdanı	8,2	6,2	42,8	40,5	40,7	79,8	603,8	676,6
Özel Bankalar	36,9	33,8	32,0					
- İnterbank ve Banka. Alck.	18,9	21,7	24,4	51,1	64,2	76,2	127,4	69,4
- Menkul Değ.Cüzdanı	16,0	10,1	5,4	43,4	29,9	16,8	-41,0	-19,7
Yabancı Bankalar	61,8	72,4	59,0					
- İnterbank ve Banka. Alck.	38,7	48,3	45,4	62,7	66,6	77,0	-20,6	6,4
- Menkul Değ.Cüzdanı	20,1	19,8	9,0	32,6	27,4	15,3	-69,7	-48,6
TMSF Bankaları	43,1	52,5	53,0					
- İnterbank ve Banka. Alck.	8,0	8,2	6,5	18,6	15,7	12,3	507,1	115,4
- Menkul Değ.Cüzdanı	33,7	43,1	45,9	78,2	82,1	86,6	911,6	188,9
Kalkınma ve Yat. Bankaları	45,8	41,7	39,5					
- İnterbank ve Banka. Alck.	40,2	38,2	37,8	87,8	91,6	95,7	59,3	42,9
- Menkul Değ.Cüzdanı	5,3	3,0	1,3	11,5	7,3	3,3	-58,3	-38,2

Kaynak: BDDK

Sektörün aktif ve pasifleri vadelerine kalan süreler itibariyle değerlendirildiğinde; 3 aydan kısa vadelerde hem TL hem de yabancı para cinsinden aktiflerin pasifleri karşılama oranının düşük olduğu, daha uzun vadelerde ise sözkonusu oranın önemli ölçüde yükseldiği görülmektedir. 2001 yılı Haziran ayı sonunda 2000 yılı sonuna göre sektör toplamında kısa vadelerde aktiflerin pasifleri karşılama oranlarında 3 ila 10 puan arasında değişen artışlar gerçekleşmiş, sözkonusu vadelerde vade uyumsuzluğu sorunu bir miktar hafiflemiştir. Altı aydan uzun vadelerde ise aktiflerin pasiflerin tamamını karşılayabildiği görülmektedir. Repo ve ters repo işlemleri de dikkate alındığında kısa vadelerde aktiflerin pasifleri karşılama oranının düştüğü, uzun vadelerde ise yükseldiği görülmektedir. Repo ve ters repo işlemlerinin vadelerinin kısa olması ve bu işlemlerde kullanılan DİBS'lerin ise daha uzun vadeli olması bu gelişmenin temel nedenidir.

Banka grupları itibariyle değerlendirildiğinde; Kamu ve TMSF bankalarının aktif- pasif vade yapısının sektör geneline benzer bir görüntü arzettiği; özel bankalarda TL cinsinden karşılama oranının 1 aydan kısa vadelerde yüzde 80-85, daha uzun vadelerde yüzde 100'ün üzerinde olduğu ve özel bankaların yabancı para cinsinden varlıklarda ise sektör geneline göre daha yüksek karşılama oranlarına sahip olduğu görülmektedir. Yabancı bankalar ile kalkınma bankalarının aktif ve pasifleri sektörden tamamen farklı bir yapıdadır. Kalkınma bankalarında TL ve yabancı para cinsinden aktifler, pasifleri tüm vadelerde rahatlıkla karşılamaktadır. Yabancı bankalarda karşılama oranının TL cinsinden tüm vadelerde yüzde 100'ün üzerinde, yabancı para cinsinden 6 aydan kısa vadelerde sektör geneline göre yüksek, 6 aydan uzun vadelerde ise yüzde 100'ün üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 2.28. Bankacılık Sektörünün Likit Aktiflerinin Pasiflerini Karşılama Oranı (Yüzde)

	3 Aydan Kısa Vadeler İçin			Tüm Vadeler Toplamı İçin		
	Haz.00	Ara.00	Haz.01	Haz.00	Ara.00	Haz.01
Kamu Bankaları	35,0	24,7	40,6	81,0	74,2	104,3
- TP	25,3	16,5	29,8	76,6	69,8	108,8
- YP	70,6	69,4	70,6	96,3	92,2	93,3
Özel Bankalar	73,7	75,2	70,2	109,9	107,3	106,9
- TP	101,1	97,7	85,8	192,4	176,4	171,4
- YP	58,8	60,8	62,1	73,3	74,0	79,5
Yabancı Bankalar	105,4	90,2	112,5	113,0	108,0	116,9
- TP	231,7	178,1	229,4	297,1	234,7	191,0
- YP	64,7	49,9	80,5	64,1	58,4	95,6
TMSF Bankaları	26,8	33,1	26,8	51,4	75,8	101,1
- TP	60,6	40,1	48,7	117,8	108,1	215,5
- YP	10,8	26,5	15,3	20,0	48,2	44,1
Kalk. ve Yat. Bankaları	125,2	127,3	150,4	132,6	135,4	133,5
- TP	140,2	139,0	130,8	223,0	230,7	223,2
- YP	114,6	116,1	175,1	101,0	95,8	102,1
Sektör	63,3	56,8	63,8	100,1	95,3	107,5
- TP	63,9	52,2	61,4	124,6	112,4	140,1
- YP	62,8	62,8	65,9	77,7	77,3	83,7

Kaynak:BDDK

2001 yılının ilk yarısında bankacılık sektörünün likidite riski görece azalmıştır. Bununla birlikte, likit aktiflerdeki artışın büyük ölçüde menkul değerler portföyündeki genişlemeden kaynaklanması, DİBS ikincil piyasasında likiditenin daralması halinde sektörün likidite teminini güçleştirebilecektir. Ancak, 2000 yılında uygulanan Enflasyonla Mücadele Programında Merkez Bankası'nın likidite sağlayabilme rolünün katı bir şekilde dış kaynak girişine bağlanmasının olumsuz etkileri de dikkate alınarak hazırlanan Güçlü Ekonomiye Geçiş programının para politikasında bu alanda esneklik sağlanmış olması likidite riskini sınırlandıran diğer bir unsurdur.

Vadeleri itibariyle bankacılık sektörünün faize duyarlı aktifleri ve pasifleri (repo ve ters repo işlemleri dahil) incelendiğinde; sektörün faiz hareketlerine karşı duyarlılığının TL cinsinden hesaplarda 1 aydan kısa vadede yüksek olduğu, diğer vade dilimlerinde kamu bankaları haricinde faiz riskinin çok düşük düzeylerde olduğu görülmektedir. Yabancı para cinsinden ise 6 aydan kısa vadelerde, kalkınma bankaları hariç, diğer gruplarda faize karşı duyarlılığın yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum sektörün faiz oranlarındaki kısa dönemli dalgalanmalardan olumsuz yönde etkilenebileceğini göstermektedir.

Yabancı para cinsinden faize duyarlı aktif-pasif yapısının hem vadeler hem de mutlak değer açısından faize karşı daha duyarlı bir görüntü arzemesine karşın, yabancı para faiz oranlarının nispeten düşük ve istikrarlı bir yapıda olması, bankaların yabancı para işlemlerinde faiz oranı değişimlerinden etkilenme derecelerinin fiilen düşük, kur riskinden etkilenme derecelerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

2001 yılı Haziran ayında bir önceki yıl sonuna göre TL cinsinden hesaplarda sektörün kısa vadeli faiz riskinde hem mutlak hem de oransal olarak önemli ölçüde iyileşme olmuştur. Yabancı para cinsinden hesaplarda ise geçen yılın sonuna göre toplamda mutlak anlamda artış, kur etkisi giderildiğinde düşüş yaşanmış, kısa vadeli faize duyarlı aktiflerin pasifleri karşılama oranı açık pozisyonların kapanmasının da etkisiyle artış göstermiştir.

Gruplar açısından incelendiğinde; TMSF ve kamu bankalarında 1 aydan kısa vade diliminde yüksek olan faiz riski, uzun vadelerde düşmektedir. Özel bankalarda genelde 1 aydan kısa vade diliminde faiz riskinin yüksek olduğu, uzun vadelerde TL cinsinden kalemlerde faiz riskinin düşük olduğu, yabancı para kalemlerde ise faize duyarlılığın açık pozisyonları kapamaya

yönelik çabaların da katkısıyla önemli ölçüde iyileştiği gözlenmektedir. Yabancı bankalar hem TL hem de yabancı para cinsinden hesaplarda sektöre göre çok daha düşük bir faiz riski taşıırken, Kalkınma bankalarının genel olarak faiz oranlarındaki gelişmelerden olumlu yönde etkilenecek bir bilanço yapısına sahip olduğu görülmektedir.

2.6.3. Kur Riski

Kasım 2000'de finansal piyasalarda yaşanan kriz uygulanmakta olan ekonomik programın sürdürülebilirliği konusunda endişeler yaratmış ve bankacılık sektörü döviz pozisyon açığını kapatmaya başlamıştır. Bu eğilim, Şubat 2001 krizinin ardından dalgalı kur sistemine geçilmesiyle çok daha belirgin olmuştur. Nitekim, bankacılık sektörünün 19 Şubat itibariyle 15,2 milyar dolar olan vadeli işlemler hariç döviz pozisyon açığı Mart ayı sonunda 12,1 milyar dolara, 15 Haziran itibariyle de 7,2 milyar dolara kadar gerilemiştir. Bu gelişmede, TMSF bankalarına verilen dövize endeksli DİBS'lerin de katkısıyla bu bankaların yabancı para açık pozisyonlarının 4,5 milyar dolardan 274 milyon dolara gerilemesi belirleyici olmuştur. Aynı dönemde, özel bankaların vadeli işlemler hariç yabancı para açık pozisyonu da 8,4 milyar dolardan 6,1 milyar dolara gerilemiştir. Özel bankaların vadeli işlemler hariç yabancı para açık pozisyonları 15 Haziran 2001'de yapılan takas işlemi sonrasında daha da gerileyerek, Haziran ayı sonunda 2,1 milyar dolara inmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda 19 Şubat itibariyle 15,2 milyar dolar olan bankacılık sektörünün (TMSF bankaları dahil) bilanço içi açık pozisyonu Haziran ayı sonunda 2,4 milyar dolara gerilemiştir. TMSF bankaları hariç tutulduğunda aynı dönemde bilanço içi yabancı para açık pozisyonu 10,7 milyar dolardan 1,8 milyar dolara inmiştir.

Daha önceki dönemlerde bilanço içi pozisyon açıklarını vadeli işlemler yoluyla kapatarak yasal oran sınırlarında kalmaya çalışan bankacılık sektörünün, takas sonrasında yabancı para açık pozisyonları önemli ölçüde azaldığından, vadeli işlemlerde de belirgin bir azalma gözlenmiştir. Nitekim, takas işlemi öncesinde 6,6 milyar dolar civarında olan vadeli işlemler (net) Haziran ayı sonunda 2,3 milyar dolara inmiştir.

Tablo 2.29. Döviz Pozisyon Açığı (Milyon Dolar)

	Aralık 2000		19 Şubat 2001		15 Haziran 2001		29 Haziran 2001	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Kamu Bankaları	-144	-90	-28	22	95	96	195	200
Özel Bankalar	-8.377	-1.182	-8.913	-1.049	-6.131	-374	-2.056	140
TMSF Bankaları	-3.984	-4.030	-4.537	-4.529	-274	-354	-602	-558
Yabancı Bankalar	-1.803	-36	-1.438	-45	-818	-15	5	-6
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	-245	-107	-333	-75	-118	24	41	71
Sektör (TMSF hariç)	-10.569	-1.415	-10.712	-1.147	-6.972	-269	-1.815	405
Sektör (TMSF dahil)	-14.553	-5.445	-15.249	-5.676	-7.246	-623	-2.417	-153

Kaynak: BDDK

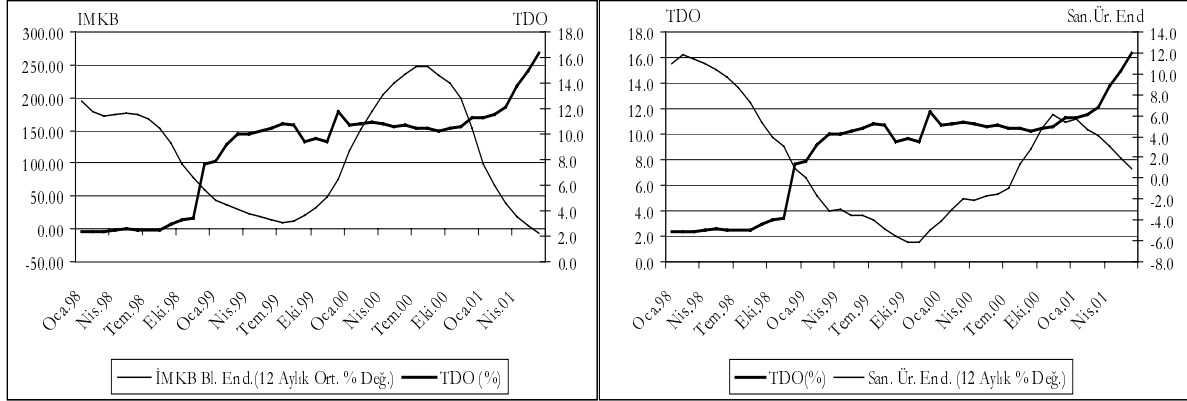
(1) Döviz Endeksli Pozisyon Dabil, Vadeli İşlemler Hariç.

(2) Döviz Endeksli Pozisyon ve Vadeli İşlemler Dabil.

2.6.4. Kredi Riski

2001 yılının ilk yarısında ekonomik aktivitedeki ani ve hızlı daralma, varlık fiyatlarındaki hızlı düşüş, şirket ve hanehalkı bilançolarındaki kötüleşme, Türk bankacılık kesiminde kredi riskinin artmasına neden olmuştur. Nitekim, 2000 yılı Haziran ve Aralık aylarında sırasıyla yüzde 9,5 ve yüzde 11,1 olan takipteki alacakların toplam kredilere oranı 2001 yılı Haziran ayında yüzde 13,8 seviyesine yükselmiştir.

Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı, İMKB Endeksi ve Sanayi Üretim Endeksi

Gruplar itibariyle incelendiğinde takipteki alacakların toplam kredilere oranı büyük farklılıklar göstermektedir. 2001 yılı Haziran ayında takipteki alacakların toplam kredilere oranı, kamu ve TMSF kapsamındaki bankalar için sırasıyla yüzde 20,2 ve yüzde 61,3 iken, bu oran özel bankalar, yabancı bankalar ve kalkınma ve yatırım bankaları için sırasıyla yüzde 4,7, yüzde 4,8 ve yüzde 3,7 olarak gerçekleşmiştir. 2000 yıl sonuna göre, takipteki alacakların toplam kredilere oranı, TMSF kapsamındaki bankalarda 19 puan, kamu bankalarında 8,6 puan, yabancı bankalarda 1,4 puan ve kalkınma ve yatırım bankalarında 1,3 puan artış gösterirken; özel bankalarda 1,3 puan azalmıştır. TMSF bankaları hariç toplam sektör değerlendirildiğinde ise 2000 yılı Aralık ayında yüzde 7,4 olan takipteki alacakların toplam kredilere oranı, 2001 yılı Haziran ayında 1,1 puanlık bir artışla yüzde 8,5'e yükselmiştir.

Tablo 2.30 Takipteki Alacaklar, Karşılıklar ve Kredilerin Takibe Dönüşme Oranı

(Trilyon TL)	Kamu	Özel	TMSF	Yabancı	Kalkınma ve Yatırım	TOPLAM	TMSF Hariç TOPLAM
Takipteki Alacaklar							
2000 Aralık	1.153	1.170	1.570	15	52	3.960	2.390
2001 Haziran	2.058	1.262	2.799	43	116	6.277	3.479
Reel Değişme (%)	23,5	-25,4	23,4	92,0	54,6	9,7	0,7
Karşılıklar							
2000 Aralık	350	855	1.260	10	25	2.500	1.240
2001 Haziran	1.394	594	2.400	23	48	4.460	2.059
Reel Değişme (%)	175,9	-52,0	31,7	64,5	33,5	23,4	14,9
Takibe Dönüşme Oranı (%) (*)							
2000 Aralık	11,6	6,0	42,3	3,4	2,5	11,1	7,4
2001 Haziran	20,2	4,7	61,3	4,8	3,7	13,8	8,5

Kaynak: BDDK

(*) Takibe Dönüşme Oranı: $\frac{\text{Takipteki Alacaklar}}{\text{Krediler} + \text{Takipteki Alacaklar}} * 100$

2001 yılının ilk altı aylık döneminde TMSF kapsamındaki bankaların takipteki alacaklarının toplam kredilere oranının artmasında yıl sonuna göre bu bankaların kredi hacminin nominal olarak yüzde 17,2 oranında daralmasının yanısıra takipteki alacakların yüzde 78,3 oranında artması belirleyici olmuştur. Bu dönemde, takipteki alacakların toplam kredilere oranı gerileyen tek grup olan özel bankalarda, kredi hacmi bir önceki yıl sonuna göre nominal olarak yüzde 37,3 oranında genişlerken, takipteki alacaklar kaleminin artış hızı yüzde 7,8 seviyesinde kalmıştır.

TCMB Risk Santralizasyon Merkezi verileri çerçevesinde sektörler itibariyle takibe dönüşüm oranları değerlendirildiğinde; 2001 yılı Haziran ayında 2000 yıl sonuna göre takibe dönüşüm oranı en fazla artan sektörler, ticarete konu olmayan mal ve hizmet üreten sektörler

olmuştur. Bu gelişme özellikle ihracat olanağı olmayan sektörlerin yurt içi talepteki keskin daralmadan etkilenme derecelerinin izlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

En çok kredi kullanan sektörler itibariyle takibe düşme oranı incelendiğinde ise 2001 yılı Haziran ayı itibariyle toplam kredilerin yüzde 14,3'ünü oluşturan tekstil sektörünün takibe düşme oranı bir önceki yıl sonuna göre 2,6 puan, toplam kredilerin yüzde 10,6'sını oluşturan toptan ve perakende ticaret sektörünün takibe düşme oranı 3,6, krediler içinde yüzde 8,6 paya sahip inşaat sektörünün takibe düşme oranı 2,3 puan artmıştır.

2001 yılının ilk yarısında, 5 milyar liranın altında verilen kredilerin toplam içindeki payının yaklaşık 7 puan düştüğü görülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde ekonomik aktivitedeki yavaşlamaya bağlı olarak küçük yatırımcının fon talebinin, genel fon talebinden daha hızlı bir şekilde gerilediği görülmektedir. Ayrıca, kredi büyüklüklerine göre değerlendirildiğinde ancak çok büyük krediler de bir reel artış (yüzde 5,4) gözlenmektedir.

Tablo 2.31. Kredilerin Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Yüzde)

	Yüzde Pay			Reel Değişim	
	Haziran 2000	Aralık 2000	Haziran 01	Haz.01 /Haz00	Haz.01 /Ara.00
Toplam					
500 Milyar TL'den Büyük Krediler	45,1	46,6	57,7	19,3	5,4
101 Milyar TL İle 500 Milyar TL' Arasındaki Krediler	14,3	10,3	9,2	-40,4	-24,3
51 Milyar TL İle 100 Milyar TL' Arasındaki Krediler	8,8	7,2	7,0	-26	-16,9
5 Milyar TL İle 50 Milyar TL' Arasındaki Krediler	14,8	15,1	12,2	-23,2	-31,1
5 Milyar TL'den Küçük Krediler	16,9	20,9	14,0	-23,1	-43,0
<i>Bilgi İçin: Kredi Hacmi (Trilyon TL.)</i>	<i>25.976</i>	<i>31.845</i>	<i>39.184</i>	<i>-6,7</i>	<i>-14,9</i>

Kaynak: BDDK

Bankacılık kesimin kullandığı kredilerin önemli bir kısmını ticari kredilerin oluşturması, kredi portföyünün ekonomik aktiviteye karşı duyarlılığını artırmaktadır. 2001 yılı Ocak-Haziran dönemi itibariyle bir önceki yılın aynı dönemine göre kapanan firma sayısının yüzde 6,4, şirket ve kooperatif sayısının ise yüzde 36,4 oranında artmış olması, talep ve üretime ilişkin diğer göstergeler 2001 yılında ekonomik aktivitedeki daralmanın beklenenden daha derin olacağına işaret etmektedir. Bu gelişmeler önümüzdeki döneme ilişkin olarak bankacılık kesiminin takipteki alacaklar tutarını artırabilecektir. Bununla birlikte, sektörde risk yönetimine karşı duyarlılığın artmış olması ve sorunlu kredilerin mali sektör ve reel kesim işbirliği içinde çözümüne ilişkin girişimler, kredi riskinin sınırlandırılmasına katkıda bulunacaktır.

3. ÖZEL FİNANS KURUMLARI

3.1. Aktif Yapısındaki Gelişmeler

Özel Finans Kurumlarının toplam bilanço büyüklüğü 2000 yılında 2,3 katrilyon lira iken, reel olarak yüzde 47 oranında küçülerek, 2001 yılı Haziran ayı sonunda 1,7 katrilyon liraya gerilemiştir. Bu gerileme de 2001 yılı Şubat ayında bir özel finans kurumunun faaliyet izninin kaldırılması da etkili olmuştur.

Tablo 3.1. ÖFK Bilançosundan Seçilmiş Kalemler

Trilyon TL				.....Reel	
	Aralık 2000	Aralık 2000	Haziran 2001	Değ.(%)	
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)
Toplam Aktifler	2.266	1.429	1.727	-47	-16
-Kullandırılan Fonlar	1.726	946	1.044	-58	-24
-Takipteki Alacaklar (net)	48	48	130	88	88
-Bankalardan Alacaklar	84	81	167	37	43
-Sabit Kıymetler	156	135	179	-21	-8
Toplam Pasifler	2.266	1.429	1.727	-47	-16
-Toplanan Fonlar	1.863	1.164	1.351	-50	-20
-Özkaynaklar	161	112	108	-54	-34
Toplam Bilanço Dışı Yükümlülükler	259	178	216	-42	-16

Kaynak: BDDK.

(1) Toplam Sektör (2) İhlas Finans Hariç Sektör Toplamı

Özel Finans Kurumlarının aktif kalemleri incelendiğinde, plasmanlarının büyük bölümünü “kullandırılan fonlar” kaleminin oluşturduğu görülmektedir. Kullandırılan fonlar kaleminin aktifler içindeki payı Haziran 2001 itibariyle yüzde 60,5’tir. Bunu yüzde 10,4 ile sabit kıymetler ve yüzde 9,7 ile bankalardan alacaklar izlemektedir. ÖFK’lar cari ve katılma hesaplarından sağladıkları fonların yüzde 44’ünü *üretim desteği sağlanması* yoluyla kullanılmaktadır. Kar-zarara katılma ve finansal kiralama yöntemiyle kullandırılan fonların toplam kullandırılan fonlar içindeki payı ise sırasıyla yüzde 29 ve yüzde 25’tir.

ÖFK’ların kullandırılan fonlar tutarı 2001 yılının ilk altı aylık döneminde reel yüzde 58 oranında azalma göstermiş ve 1,0 katrilyon lira olarak gerçekleşmiştir. İhlas Finans hariç tutulduğunda ÖFK’ların kullandırdıkları fonlardaki reel azalma yüzde 23,6 olmaktadır. Analiz dönemi itibariyle (Aralık 2000-Haziran 2001) ekonomik aktivitenin önemli ölçüde daraldığı göz önüne alındığında, kullandırılan fonların reel olarak azalmış olması beklenen bir gelişmedir.

ÖFK’ların takipteki alacakları (net) geçen yıl sonuna göre reel olarak yüzde 88 oranında artarak Haziran ayı itibariyle 130 trilyona çıkmıştır. ÖFK’ların bankalardaki depoları Aralık 2000 döneminde 84 trilyon lira iken Haziran 2001 döneminde bu kalem 166,9 trilyon liraya ulaşmıştır. Türk lirasının yabancı paralar karşısında hızlı değer kaybı yüzde 90’ını yabancı para cinsinden oluşan bankalar hesabının artması sonucunu doğurmuştur.

2001 yılı Haziran ayı itibariyle ÖFK’ların toplam aktiflerinin yüzde 32,7’si Türk Parası, yüzde 67,3’ü Yabancı Paradan oluşurken, toplam pasiflerinin yüzde 17’si Türk Parası, yüzde 83’ü ise Yabancı Para cinsinden oluşmaktadır.

3.2. Pasif Yapısındaki Gelişmeler

ÖFK’ların özkaynaklar dışındaki temel kaynakları, cari hesaplar ile kar ve zarara katılma hakkı veren hesaplarda toplanan fonlardır. Cari hesaplar ve katılma hesabı şeklinde toplanan fonlar 2000 yılında 1,9 katrilyon lira iken, Haziran 2001’de reel olarak yüzde 50 oranında azalmış ve 1,4 katrilyon liraya gerilemiştir. İhlas Finans hariç tutulduğunda toplanan fonlardaki reel gerileme yüzde 19,7 oranında gerçekleşmiştir. Toplam kaynaklar içinde toplanan fonların payı 2000 yılında yüzde 82 iken,

Haziran 2001’de yüzde 78 olarak gerçekleşmiştir. Haziran 2001 itibariyle toplanan fonların yüzde 94’ü katılma hesaplarından, yüzde 6’sı ise cari hesaplardan oluşmaktadır.

ÖFK’ların 2000 yılında 161 trilyon lira olan özkaynakları, 2001 yılının ilk yarısında reel olarak yüzde 54 azalarak 107,7 trilyon liraya gerilemiştir. Özkaynakların yüzde 51’ini oluşturan ödenmiş sermaye 2000 yılında 83 trilyon liradan Haziran 2001’de 112,1 trilyon liraya çıkmıştır. İhlas Finans hariç tutulduğunda ödenmiş sermayede yüzde 5,4’lük bir reel artış sözkonusudur.

3.3. Bilanço Dışı İşlemler

Özel Finans Kurumlarının 2000 yılında 259 trilyon lira olan toplam bilanço dışı yükümlülükleri reel olarak yüzde 42,3 oranında azalarak Haziran 2001 itibariyle 216 trilyon liraya gerilemiştir.

Vadeli döviz alım - satım ve repo işlemleri bulunmayan ÖFK’ların Haziran 2001 itibariyle, bilanço dışı yükümlülüklerinin yüzde 70’i teminat mektuplarından, yüzde 25’i akreditiflerden, yüzde 2’si kabul kredilerinden ve yüzde 3’ü caylıabilir taahhütlerden oluşmaktadır.

Bilanço dışı yükümlülüklerin en önemli bölümünü (yüzde 97) gayrinakdi fonlar ve yükümlülükler oluşturmaktadır. 2001 yılının ilk yarısında gayrinakdi fonlar ve yükümlülüklerdeki artış sınırlı kalmış ve 2000 yılında 204 trilyon lira olan gayrinakdi fonlar ve yükümlülükler Haziran 2001’de 208 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

Bilanço dışı yükümlülüklerin TP-YP kompozisyonuna bakıldığında; 2000 yılı itibariyle yabancı para cinsinden bilanço dışı yükümlülükler yüzde 67 iken, 2001 yılı Haziran ayında bu oran yüzde 59 düzeyine gerilemiştir. Ancak, İhlas Finans hariç tutulduğunda bilanço dışı yükümlülüklerin TP-YP kompozisyonunda geçen yıl sonuna göre önemli bir değişiklik gözlenmemektedir.

3.4. Karlılık

Haziran 2000’de 9,0 trilyon lira net dönem karı elde eden ÖFK’lar Haziran 2001’de 45,4 trilyon lira zarar etmiştir. ÖFK’ların 2001 yılında önemli ölçüde zarar etmesinin temel nedeni, TL’nin hızlı değer kaybı sonucu bu kurumların 65 trilyon lira net kambiyo zararının oluşmasıdır.

Tablo 3.2. ÖFK Gelir Gider Dengesinden Seçilmiş Kalemler (Milyar TL)

	Haziran		% Değişim	
	2000	2001	Nominal	Reel
Kar Payı Gelirleri	170.163	107.849	-36,6	-60,8
-Kullandırılan Fonlardan Alınan Kar Payı.	167.565	107.679	-35,7	-60,3
Kar Payı Giderleri	113.133	42.083	-62,8	-77,0
-Toplanan Fonlara Ödenen Kar Payları	113.009	42.076	-62,8	-77,0
Net Kar Payı Geliri (Gideri)	57.030	65.766	15,3	-28,7
Kar Payı Dışındaki Gelirler	9.996	14.834	48,4	-8,3
Kar Payı Dışındaki Giderler	49.426	54.887	11,0	-31,4
Diğer Kar Payı Dışındaki Gelirler (Giderler)	-4.751	-65.159	-	-
Kambiyo Karları (Zararları) (Net)	-5.621	-65.159	-	-
Dönem Net Karı	9.011	-45.431	-	-

Kaynak: BDDK